

THOMAS MARIA
GRUSZECKI

DOCTOR HONORIS CAUSA
UNIVERSITATIS
STUDIORUM NATURALIUM
POSNANIENSIS

THOMAS MARIA
GRUSZECKI

DOCTOR HONORIS CAUSA
UNIVERSITATIS
STUDIORUM NATURALIUM
POSNANIENSIS

DEI XVII MENSIS NOVEMBRIS ANNO MMXXII

Q. F. F.

F. Q. S.

SUMMIS AUSPICIIS SERENISSIMAE REI PUBLICAE POLONORUM
NOS
UNIVERSITATIS STUDIORUM NATURALIUM POSNANIENSIS
RECTOR MAGNIFICUS
ET
FACULTATIS MEDICINAE VETERINARIAE ET SCIENTIARUM ANIMALIUM
DECANUS SPECTABILIS
ET
PROMOTOR RITE CONSTITUTUS
COMMUNI OMNIUM UNIVERSITATIS ORDINUM CONSENSU
IN
VIRUM CLARISSIMUM AC DOCTISSIMUM

THOMAM MARIAM GRUSZECKI

PROFESSOREM DOCTOREM HABILITATUM IN UNIVERSITATE STUDIORUM
NATURALIUM LUBLINENSI
FACULTATIS BIOLOGIAE ET CULTUS ANIMALIUM IN EADEM UNIVERSITATE
DECANUS SPECTABILIS
INSTITUTI COLENDI ANIMALIA ET PROTEGENDI BIODIVERSITATEM
DIRECTOREM
MULTARUM SOCIETATUM SCIENTIARUM SOCIUM
EMINENTISSIMUM ET ARTIS ZOOTECHNICAЕ ET BIODIVERSITATIS ANIMALIUM
PROTEGENDAE EXPERTUM MAGNAE TOTO ORBE AUCTORITATIS
A QUO NOVAE OVIUM SPECIEI VARIETATES SUNT EXCULTAE
QUI SENTENTIAM DIVULGAVIT DE RUMINANTIBUS PARVIS QUAE
AD NATURAM LOC. CURANDAM NECESSE EST ADHIBERI HIS IN REGIONIBUS
UBI RES NATURALES IN TUTELA SUNT
QUI SCIENTIARUM STUDIIS TOTUS DEDITUS FLAGRANTI ANIMO SUO ALIORUM
INVESTIGATORUM MOVIT MENTES
QUI PRAECEPTOR FUIT OPTIMUS ET IUVENILI SCIENTIARUM
INVESTIGATORUM PROGENIEI TUTOR EXIMIUS
QUI MULTOS PER ANNOS ACADEMICAЕ SOCIETATIS NOSTRAE ALMAE MATRIS
AMICUS FUIT FIDELIS

DOCTORIS HONORIS CAUSA

NOMEN ET HONORES IURA ET PRIVILEGIA CONTULIMUS IN EIUSQUE REI FIDEM HASCE LITTERAS UNIVERSITATIS
STUDIORUM NATURALIUM POSNANIENSIS SIGILLO SANCIENDAS CURAVIMUS

DATUM POSNANIAE DIE XVII MENSIS NOVEMBRIS ANNO MMXXII

Margaryta Szumacher
MARGARYTA SZUMACHER
H. T. DECANUS

Krzysztof Szoszkiewicz
CHRISTOPHORUS SZOSZKIEWICZ
H. T. RECTOR

Petrus Słoga
PETRUS SŁOGA
PROMOTOR

RECTORIS MAGNIFICI ORATIO

Szanowny Panie Profesorze
Dostojni Goście
Członkowie Wspólnoty Akademickiej
Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

DZISIEJSZA, JAKŻE ZNAKOMITA UROCZYSTOŚĆ – przyjęcia do grona wybitnych osobistości Uczelni Pana Profesora Tomasz Marii Gruszeckiego, rozpoczynająca tegoroczne obchody Dnia Patrona Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, jest podkreśleniem tradycji akademickiej i jej znaczenia dla członków naszej Wspólnoty. Tytuł doktora *honoris causa* – „doktora dla zaszczytu” – uczelnie przyznają osobom nadzwyczaj zasłużonym w działalności naukowej, kulturalnej i społecznej, w dowód uznania ich szczególnych zasług. Dla środowiska akademickiego nadanie tytułu doktora honorowego to akt najwyższej wagi, a sama godność – największe wyróżnienie, jakim uniwersytet może obdarzyć znamienitych uczonych.

Uroczystości takie jak dzisiejsza skłaniają do refleksji, do zastanowienia, w jakiej mierze udaje się nam doceniać wybitnych naukowców, ich dokonania oraz znaczenie dla polskiej i światowej nauki. Wyjątkowy i niecodzienny charakter uroczystości wręczenia godności doktora *honoris causa* – na podstawie uchwały Senatu UPP nr 116/2022 z 28 września 2022 roku – Panu Profesorowi Tomaszowi Marii Gruszeckiemu, znakomitemu uczonemu Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, jest wyrazem najwyższego uznania dla

osiągnięć badawczych, organizacyjnych, dydaktycznych i popularyzatorskich wybitnego specjalisty w dziedzinie zootechniki i ochrony bioróżnorodności zwierząt oraz podkreśleniem roli Jego dokonań dla polskiej i światowej nauki.

Zasługi Pana Profesora zarówno dla rozwoju uprawianej dyscypliny naukowej, jak i środowiska polskich zootechników oraz kadry naszego Uniwersytetu są znaczące. To wiele dekad pracy i wspólnych działań, poświęcenia i zaangażowania. Głębokie zainteresowanie pracą naukową, podejmowanie ambitnych wyzwań badawczych, aktywność i pracowitość sprawiły, że wyróżnia Pana Profesora niezwykła inwencja twórcza, a obfitująca w sukcesy kariera naukowa stanowi godny naśladowania wzór. Pan Profesor jest dziś uznanym autorytetem naukowym i nieustrudzonym badaczem, nauczycielem akademickim oraz organizatorem licznych przedsięwzięć naukowo-badawczych i dydaktycznych. Autorytet Pana Profesora Tomasza Marii Gruszeckiego budował się w obrębie wielu zainteresowań i badań dotyczących doskonalenia genetycznego oraz użytkowania owiec i kóz, praktyki owczarskiej, a także innych, bardziej szczegółowych zagadnień związanych z szeroko pojętą zootechniką. Obejmowały one również pionierskie działania związane z możliwością wykorzystania zwierząt w ochronie środowiska przyrodniczego i pielęgnacji krajobrazu, integrujące specjalistów z różnych dziedzin.

Szerzenie myśli naukowej i wymiana doświadczeń oraz ogromny i bardzo bogaty dorobek naukowy Pana Profesora mają dziś światowy wymiar. Dorobek naukowy to ponad 500 publikacji, dziesiątki wypromowanych młodych naukowców, setki recenzji i opinii. Przewodniczenie wielu zespołom

badawczym, również międzynarodowym, oraz współpracą z nimi to przejaw wyjątkowych umiejętności budowania bazy dla nauki i pozyskiwania funduszy, a efekty powstałych opracowań mają wymierne znaczenie w nauce i praktyce hodowlanej. Wart podkreślenia jest też dorobek obejmujący osiągnięcia naukowe transferowane do praktyki i wdrożenia w hodowli zwierząt oraz popularyzowanie wyników badań oraz dialog między badaczami różnych dziedzin i dyscyplin.

Nie można pominąć zaangażowania Pana Profesora na polu działalności dydaktycznej w edukacji młodzieży akademickiej i promocji młodych adeptów nauki. Jest znakomitym i cenionym wykładowcą, autorem wielu programów nauczania. Dzięki swemu talentowi, wrodzonej umiejętności konwersacji oraz konsekwencji w działaniu motywuje młodych wychowanków do podejmowania trudnych wyzwań i niestrudzonego podążania drogą zgłębiania tajemnic nauki i praktycznego jej zastosowania.

Niezwykłe zdolności, również organizatorskie, pozwoliły Profesorowi na pełnienie wielu istotnych funkcji i zajmowanie ważnych stanowisk zarówno w macierzystej uczelni oraz krajowym środowisku zootechników, jak i w gremiach opiniotwórczych polskiego rolnictwa. Warto wspomnieć tu o aktywnej działalności w strukturach Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, Polskiej Akademii Nauk, Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów oraz Rady Doskonałości Naukowej.

Profesor Tomasz Maria Gruszecki stworzył oryginalną szkołę naukową o utrwalonej dziś renomie, a współpraca ze specjalistami innych jednostek naukowych pozwoliła skupić i zintegrować całe środowisko zootechniczne w Polsce. Jest to

niezwykle ważne dla rozwoju kadry naukowej i podnoszenia jakości jednostek oraz wspólnych zespołowych działań umożliwiających rozwój nauki. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu również zalicza się do tych uczelni, które zaciągnęły dług wdzięczności wobec Pana Profesora, a pracownicy nieustannie korzystają z bogatego dorobku Czcigodnego Doktora Honorowego, uczestnicząc w konferencjach, szkoleniach i pracach interdyscyplinarnych zespołów badawczych.

W imieniu Wspólnoty Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu wyrażam dumę i zadowolenie, że człowiek o tak imponującym dorobku, nieprzeciętnych zdolnościach, szerokich zainteresowaniach i horyzontach, ogromnej pracowitości i aktywności zawodowej zechciał przyjąć godność doktora *honoris causa* i dołączyć do grona osób szczególnie zasłużonych dla naszego Uniwersytetu. Niech ta znakomita postać będzie wzorem dla środowiska naukowego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, które serdecznie wita Profesora Tomasza Marię Gruszeckiego w zaszczytnym gronie swoich doktorów honorowych.

Proszę przyjąć serdeczne życzenia jak najlepszego zdrowia oraz wszelkiej pomyślności w życiu osobistym, a nadana godność niech stanie się dla Pana źródłem radości i satysfakcji z wielu owoców swego imponującego dorobku, a także motywacją do dalszej aktywnej i twórczej pracy dla dobra nauki.

Prof. dr hab. Krzysztof Szoszkiewicz
Rektor Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

DECANI SPECTABILIS ORATIO

Magnificencjo Rektorze
Wysoki Senacie
Wielce Czcigodny Doktorze *Honoris Causa*
Szanowni Zebrani

KAŻDA UCZELNIA wyższa szczyti się swoją kadram naukową, swoimi profesorami, którzy świadczą o jej prestiżu. Najwyższym wyróżnieniem uniwersyteckim jest przyznanie godności doktora *honoris causa*. Osoby uhonorowane tym tytułem szczególnie wzmacniają prestiż i dają świadectwo jakości uniwersytetu.

W 1960 roku Senat Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu (wówczas Wyższej Szkoły Rolniczej) przyznał pierwszy tytuł doktora *honoris causa*. Przez 62 lata zaszczyt ten przypadł w udziale jedynie 57 znamienitym osobistościom świata nauki.

W 2022 roku do tego grona dołączył prof. dr hab. Tomasz Maria Gruszecki. Wybitna osobowość, człowiek wielu talentów, przyjaciel ludzi i zwierząt.

Dokonywania Profesora Tomasza Marii Gruszeckiego w obszarze nauki, dydaktyki, a także implementacji wyników badań do praktyki rolniczej w pełni uzasadniają uzyskanie zaszczytnego tytułu doktora *honoris causa*, a Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu jest dumny z możliwości docenienia tych osiągnięć.

Profesor Tomasz Maria Gruszecki urodził się 23 grudnia 1950 roku w Zamościu. W 1973 roku uzyskał dyplom Wydziału Zootechnicznego. Doktoryzował się na macierzystym wydziale w roku 1980, a habilitował w 1991. W 1998 roku decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej uzyskał tytuł profesora nauk rolniczych.

Całe swoje życie zawodowe Profesor związał z Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie, poznając wszystkie szczeble stanowisk akademickich. Poza pracą naukową pełnił liczne funkcje organizacyjne, przyczyniając się do rozwoju swojej Uczelni. Był zastępcą dyrektora Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej Akademii Rolniczej w Lublinie, pełnomocnikiem Rektora ds. studiów doktoranckich, prodziekanem ds. studenckich kierunku zootechnika na Wydziale Zootechnicznym, dziekanem Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt Akademii Rolniczej w Lublinie, kierownikiem Katedry Hodowli Małych Przeżuwaczy i Doradztwa Rolniczego oraz dyrektorem Instytutu Hodowli i Ochrony Bioróżnorodności Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.

Odbył liczne staże zawodowe i naukowe, między innymi w Pennsylvania State University i South Dakota State University w USA.

Za swą wszechstronną działalność Profesor Tomasz Maria Gruszecki był wielokrotnie nagradzany. Otrzymał między innymi Złoty i Srebrny Krzyż Zasługi, Złoty Medal za Długoletnią Służbę, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, odznakę Zasłużony Pracownik Rolnictwa, Nagrodę Izby Wełny w Gdyni w kategorii prac naukowych czy Honorową Odznakę Akademii Rolniczej w Lublinie.

Prof. dr hab. Tomasz Maria Gruszecki w okresie pięćdziesięcioletniej pracy naukowej wniósł imponujący wkład w rozwój polskiej zootechniki. Jest organizatorem i kreatorem nauki, promotorem i recenzentem w wielu postępowaniach o nadanie stopni i tytułów naukowych, wybitnym dydaktykiem, autorem podręczników akademickich i propagatorem wiedzy na forach krajowych i międzynarodowych.

Od początku kariery naukowej szczególną uwagę przywiązywał do praktyki owczarskiej, która w owym czasie oczekiwała na nowe modele pracy hodowlanej, i aktywnie włączył się w ten nurt badań. W efekcie wieloletnich prac ze znaczącym udziałem Profesora powstały dwie nowe populacje owiec, dla których utworzono oddzielne rejestry, a obecnie księgi.

Do głównych obszarów zainteresowań Profesora w dziedzinie hodowli i chowu owiec i kóz należą zagadnienia immunogenetyczne, badania polimorfizmów białek surowicy krwi, ich fizjologiczna zmienność w różnych okresach życia, badania nad rozrodem, użytkowością wełnistą, mleczną i mięsną oraz jakością pozyskiwanych produktów, a ostatnio nad wykorzystaniem małych przeżuwaczy do wypasu ekstensywnego i ochrony krajobrazu.

Tak szeroki zakres działalności naukowej mógł zostać zrealizowany dzięki ogromnej aktywności i pracowitości Profesora, a także dzięki wyjątkowym umiejętnościom: organizacji zespołów badawczych i precyzyjnego kierowania nimi. Osiągnięto w ten sposób wiele efektów poznawczych, zastosowanych w praktyce oraz wielokrotnie nagradzanych. Na szczególne podkreślenie zasługuje udział Profesora Tomasa Marii Gruszeckiego w stosowaniu technik ultrasonograficznych do przyżyciowego szacowania składu tkankowego.

Profesor był pionierem tych przedsięwzięć w Polsce, organizując w 1995 roku specjalistyczne warsztaty ultrasonograficzne, w których uczestniczyli przedstawiciele wszystkich jednostek naukowych, w których prowadzono badania dotyczące hodowli i chowu owiec.

Profesor Tomasz Maria Gruszecki był też prekursorem ścisłej współpracy ze specjalistami związanymi z ochroną środowiska, co zaowocowało stworzeniem interdyscyplinarnego zespołu badawczego zrzeszającego specjalistów z różnych dziedzin. Badania zespołu wykazały możliwość wykorzystania zwierząt w ochronie szeroko rozumianego środowiska przyrodniczego, pielęgnacji krajobrazu oraz produkcji żywności w warunkach ekstensywnego chowu w rejonach objętych programem zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Niekwestionowany jest wkład Profesora Tomasza Marii Gruszeckiego w ochronę zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Uczestniczył aktywnie w grupie roboczej ds. ochrony zasobów genetycznych owiec, szczególnie owcy uhruskiej, a także restytucji rodzimej rasy kozy sandomierskiej. Wyniki swoich badań opublikował w ponad 500 opracowaniach naukowych, w tym ponad 190 oryginalnych pracach twórczych. Jest współautorem 9 podręczników.

Wielce znaczący jest wkład Profesora Tomasza Marii Gruszeckiego w kształcenie kadr naukowych dla polskiej zootechniki. Jest cenionym recenzentem zarówno dorobku naukowego, jak i artykułów publikowanych w czasopiśmie krajowych i zagranicznych. Jest autorem wielu programów nauczania na macierzystej uczelni; aktywnie uczestniczył też w opracowaniu polskich programów kształcenia na kierun-

ku zootechnika. Dobrym podsumowaniem rozległej i efektywnej działalności dydaktycznej Profesora Gruszeckiego jest przyznanie przez studentów wyróżnienia *Homo didacticus*.

Z całokształtu dorobku Profesora wyłania się wizerunek uczonego o szerokich horyzontach intelektualnych, niekwestionowanych osiągnięciach naukowych, a nade wszystko wielkim autorytecie zarówno w środowisku naukowym, jak i wśród zootechników praktyków. Na szczególne podkreślenie zasługuje osobista kultura Profesora, zawsze wyważone sądy i opinie oraz szacunek dla drugiego człowieka.

Historia nadawania tytułu doktora *honoris causa* w Polsce sięga drugiego dziesięciolecia XIX wieku. Wzorując się na uniwersytetach niemieckich i austriackich, Uniwersytet Jagielloński jako pierwszy wnioskował o uprawnienia do „dawania zaszczytu doktoratu mężom, którzy się w świecie literackim wstawili przez pisma swoje uczone i pożyteczne, które to dyplomata nazywają się honorifica, dla rozróżnienia ich od tych, które drogą zwyczajną udzielane bywają”.

Dzisiaj Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu honoruje Profesora Tomasza Gruszeckiego i Jego dokonania.

Inicjatywa nadania najwyższej godności akademickiej Panu Profesorowi Tomaszowi Marii Gruszeckiemu została podjęta przez Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach. Rada Naukowa Dyscypliny Zootechnika i rybactwo na posiedzeniu dnia 20 lipca 2022 roku powołała komisję w składzie: prof. dr hab. Leszek Nogowski (przewodniczący), członkowie: prof. dr hab. Hanna Jackowiak, prof. dr hab. Adam Cieślak, prof. dr hab. Tomasz Strabel, prof. dr hab. Tomasz Szkudelski.

Komisja, po zapoznaniu się z dokumentacją dokonań Kandydata, przedstawiła Radzie Naukowej Dyscypliny wniosek o poparcie tej inicjatywy oraz zaproponowała promotora w osobie prof. dr. hab. Piotra Ślósarza i recenzentów w osobach: prof. dr. hab. Tomasza Szwaczkowskiego, prof. dr. hab. Romana Niżnikowskiego, prof. dr. hab. dr h.c. Jędrzeja Jana de Pelikan-Krupińskiego.

Na podstawie opinii Komisji i przedstawionych recenzji Rada Naukowa Dyscypliny Zootechnika i rybactwo na posiedzeniu 19 września 2022 roku podjęła uchwałę w sprawie nadania prof. dr. hab. Tomaszowi Marii Gruszeckiemu tytułu doktora *honoris causa*. Wniosek Rady 28 września 2022 roku został zaopiniowany jednomyślnie pozytywnie przez Senat Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,
w imieniu społeczności Wydziału Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu oraz własnym składam Panu Profesorowi wyrazy podziwu oraz serdeczne gratulacje, a także życzenia wszelkiej pomyślności w życiu osobistym. Życzymy dalszych wspaniałych osiągnięć oraz spełnienia marzeń.

Prof. dr hab. Małgorzata Szumacher, czł. koresp. PAN
Dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej
i Nauk o Zwierzętach
Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

LAUDATIO A PROMOTORE HABITA

Magnificencjo Panie Rektorze
Wysoki Senacie
Dostojny Doktorze Honorowy
Szanowni Goście

TO DLA MNIE WIELKI ZASZCZYT – nie wiem, czy zasłużony, ale z pewnością niespodziewany – że w tych wyjątkowych okolicznościach mogę przedstawić dostojnemu gremium Profesora Tomasza Marię Gruszeckiego, a zarazem wyrazić wdzięczność wielkiemu przyjacielowi naszej Katedry i naszego Uniwersytetu, wybitnej postaci w polskiej zootechnice. Wiele lat temu, w początkach mojej pracy zawodowej, nasi wielcy poprzednicy, śp. profesorowie Czesława Lipecka i Zdzisław Śliwa zawiązali strategiczne partnerstwo pomiędzy bratanimi jednostkami z Lublina i Poznania, nakreślając obszary współpracy i dbając o dobrą atmosferę wzajemnych kontaktów. Rozwijało się ono przez lata, kontynuowane przez współpracowników i następców, tworząc silne więzy współpracy i, nie waham się powiedzieć, przyjaźni. To partnerstwo, tak unikalne w dzisiejszym konkurencyjnym świecie, trwa do dziś. Cieszę się, że w tym wyjątkowym dniu mogę dać świadectwo przyjaźni i podziękować Profesorowi Tomaszowi Marii Gruszeckiemu za to, kim jest i jaki jest – podziękować za wieloletnie wszechstronne wsparcie, solidną naukową współpracę, za mądrość i życzliwość, którymi hojnie ze wszystkimi się dzielił.

Wczytując się w opinie szacownych recenzentów – profesora Jędrzeja Krupińskiego dr h.c. z Instytutu Zootechniki

w Krakowie, profesora Romana Niznikowskiego ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz profesora Tomasza Szwaczkowskiego z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu – pozwolę sobie przybliżyć Państwu sylwetkę i osiągnięcia Dostojnego Doktora Honorowego.

Profesor dr hab. Tomasz Maria Gruszecki urodził się w 1950 roku w Zamościu. W 1973 r. ukończył studia wyższe na Wydziale Zootechnicznym ówczesnej Akademii Rolniczej w Lublinie. Jeszcze jako student w roku 1972 podjął pracę w Zakładzie Hodowli Owiec Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej macierzystej uczelni. Stopień naukowy doktora nauk rolniczych uzyskał decyzją Rady Wydziału Zootechnicznego Akademii Rolniczej w Lublinie w roku 1980, a tematem pracy doktorskiej był „Wpływ wczesnego użytkowania rozplodowego jarek owcy nizinnej na ich rozwój i produktywność”. Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk rolniczych w dziedzinie zootechniki uzyskał w 1991 roku na podstawie kolokwium habilitacyjnego i rozprawy pt. „Określenie przydatności macierek polskiej owcy nizinnej w typie owcy uhruskiej do krzyżowania towarowego z trykami ras mięsnych”. Tytuł naukowy profesora nauk rolniczych otrzymał w 1998 roku. W ramach doskonalenia umiejętności zawodowych odbył wiele staży, m.in.: na dwóch uniwersytetach w USA – Pennsylvania State University i South Dakota State University, w Okręgowym Związku Hodowców Owiec w Lublinie oraz w Zakładzie Hodowli Owiec Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej Akademii Rolniczej w Poznaniu (dziś Uniwersytetu Przyrodniczego). Jak podkreśla jeden z recenzentów, prof. T. Szwaczkowski, ten ostatni staż w jednostce kierowanej wówczas przez

prof. Zdzisława Śliwę, jednego z największych autorytetów w dziedzinie hodowli zwierząt, wywarł szczególny wpływ na dalszy rozwój naukowy Profesora Gruszeckiego i współtworzył podwaliny trwającej do dziś współpracy z naszą Uczelnią.

Zainteresowania badawcze Profesora dotyczą głównie małych przeżuwaczy i koncentrują się na zagadnieniach: mięsnego użytkowania tych zwierząt, problematyce związanej z rozrodem, a w ostatnich 15 latach na tematyce związanej ze zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich, wykorzystaniem małych przeżuwaczy w ochronie przyrody oraz z ochroną zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Jak zaznacza prof. R. Niżnikowski, szczególnie istotne w dorobku Profesora Gruszeckiego są prace nad tworzeniem nowych typów oraz linii syntetycznych owiec, w których uczestniczył od początku pracy zawodowej, początkowo pod kierunkiem swoich nauczycieli: prof. Adama Domańskiego, prof. Tadeusza Efnera i prof. Czesławy Lipeckiej, stając się jednym ze współtwórców owcy uhruskiej – niezwykle cenionej w regionie Polski Środkowo-Wschodniej. Na początku lat 80. XX wieku Profesor Tomasz Maria Gruszecki prowadził badania nad krzyżowaniem międzyrasowym owiec z wykorzystaniem tryków różnych ras mięsnych, m.in. suffolk i berrichonne du cher. Prace te doprowadziły do wytworzenia dwóch nowych plenno-mięsnych ras owiec (bcp oraz scp) na bazie owcy uhruskiej, których Profesor Gruszecki jest współtwórcą. Jak podkreśla prof. J. Krupiński, rasy te uzyskały pełną akceptację hodowców i były nagradzane na Krajowych Wystawach Zwierząt Hodowlanych w Poznaniu oraz na regionalnych wystawach zwierząt hodowlanych, uzyskując wielokrotnie tytuł championa. Recenzenci podkreślają też kluczową rolę Profesora

w procesie restytucji kozy sandomierskiej, ratującym tę rasę przed wyginieniem. Te osiągnięcia hodowlane należy uznać za szczególnie cenne i ponadczasowe w dorobku zootechnika praktyka.

Dużą część swojej działalności naukowej poświęcił Profesor pracom badawczym i hodowlanym (w tym we współpracy z Akademią Rolniczą/Uniwersytetem Przyrodniczym w Poznaniu), zmierzającym do zwiększenia ilości żywca jagnięcego. Należał do grona pionierów i propagatorów zastosowania techniki ultrasonograficznej do przyżyciowego szacowania składu tkankowego owiec w Polsce. Efektem wspomnianych badań było opracowanie równań regresji wielokrotnej, umożliwiających szacowanie składu tkankowego żywych zwierząt na podstawie pomiarów ultrasonograficznych. Rozwinięciem i poszerzeniem tego nurtu były badania jakości mięsa jagnięcego w różnych uwarunkowaniach środowiskowych i hodowlanych. Warto tu zwrócić uwagę m.in. na podjęte w latach 90. ubiegłego wieku i nadal kontynuowane badania wpływu różnych czynników na zawartość kwasów tłuszczowych w tkance mięśniowej jagniąt. W końcu lat 90. Profesor Tomasz Maria Gruszecki zainicjował także badania dotyczące produkcji żywca jagnięcego w warunkach chowu ekstensywnego. Warto podkreślić, że podjęta tematyka badań pomimo wielu lat od ich rozpoczęcia nie straciła, a nawet zyskała na aktualności. Wiąże się to z polityką ochrony środowiska przyrodniczego, która jest jednym z priorytetów realizowanych w ostatnich latach zarówno przez Unię Europejską, jak i Polskę. Doskonale wpisuje się w ten trend wykorzystanie małych przeżuwaczy do czynnej pielęgnacji krajobrazu w rejonach objętych koncepcją zrównoważonego rozwoju obsza-

rów wiejskich. Pozwala to także pozyskać surowce mogące być podstawą produkcji wyrobów regionalnych. W tym obszarze prace i koncepcje Profesora Gruszeckiego, w opinii recenzentów, można uznać za pionierskie w Polsce. Jest m.in. współtwórcą marki produktu regionalnego „Jagnięcina z Lubelszczyzny”. Jego autorytet walczył o przełamanie stereotypów i wprowadzenia ekstensywnego – pielęgnacyjnego wypasu owiec na terenie Poleskiego oraz Roztoczańskiego Parku Narodowego, a także na obszarach objętych programem ochrony „Natura 2000”. Inicjował wiele interdyscyplinarnych projektów naukowych (i nimi kierował) finansowanych m.in. przez KBN, NCN oraz ze środków UE w ramach regionalnych programów ochrony środowiska, których wyniki mają przełomowe znaczenie dla kierunków rozwoju owczarstwa w Polsce oraz dla rozwoju czynnej pielęgnacji krajobrazu. Warta podkreślenia jest tu umiejętność tworzenia szerokich zespołów naukowych i współpracy z instytucjami z obszaru rolnictwa oraz ochrony środowiska.

Znaczące i doniosłe są też osiągnięcia Profesora związane z ochroną zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Do najważniejszych zaliczyć należy prace nad owcą uhruską oraz restytucją kóz sandomierskich. Te osiągnięcia były m.in. podstawą przyznania Profesorowi, w roku 2015, medalu im. Tadeusza Vetulaniego, nadawanego przez Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu osobom szczególnie zasłużonym dla ochrony bioróżnorodności zwierząt. W ostatnich latach Profesor odegrał istotną rolę w procesie włączenia białogłowej owcy mięsnej (rasy wyhodowanej na naszym Uniwersytecie) do krajowego programu ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, co ma kluczowe znaczenie dla

przetrwania tej unikalnej rasy w warunkach współczesnego rolnictwa.

W ramach działalności badawczej Profesor Tomasz Maria Gruszecki uczestniczył w realizacji 25 grantów badawczych (KBN, NCN, NCBiR), w tym pełnił funkcję kierownika w 10 takich projektach oraz w 1 projekcie międzynarodowym finansowanych z tzw. funduszy norweskich. Jest autorem i współautorem ponad 500 opracowań naukowych, w tym 190 oryginalnych prac twórczych, 16 monografii oraz 10 podręczników i skryptów akademickich. Znaczący jest dorobek Profesora w zakresie popularyzacji i wdrażania wyników badań do praktyki rolniczej. Był powoływany do gremiów opiniotwórczych m.in. z ramienia Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz organizacji rolniczych, gdzie współtworzył programy gospodarcze i hodowlane na poziomie krajowym i regionalnym. Pełnił m.in. istotną rolę w tworzeniu i wdrażaniu krajowych oraz regionalnych programów odbudowy i doskonalenia pogłowia owiec w Polsce. W tym zakresie warto podkreślić też działalność Profesora jako selekcjonera – eksperta w komisjach wyceny zwierząt hodowlanych, co istotnie przyczyniło się do transmisji postępu hodowlanego oraz doskonalenia pogłowia zwierząt w wymiarze ogólnokrajowym.

Wszyscy recenzenci podkreślają istotny wkład Profesora w rozwój kadry naukowej zarówno macierzystej uczelni, jak i szeroko rozumianego krajowego środowiska zootechnicznego. Był promotorem w pięciu przewodach doktorskich oraz recenzował 22 dysertacje. Świadectwem autorytetu Profesora jest powierzenie mu – przez rady naukowe różnych uczelni – wykonania recenzji w sześciu postępowaniach o nadanie

tytułu naukowego profesora. Ponadto na zlecenie Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów recenzował 13 wniosków o nadanie tytułu naukowego profesora. Pełnił też rolę recenzenta w 12 przewodach habilitacyjnych oraz wykonał siedem recenzji wydawniczych prac habilitacyjnych. O pozycji Profesora w środowisku naukowym świadczy też funkcja promotora w postępowaniu o nadanie tytułu doktora *honoris causa*. W ramach działalności w Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów (obecnie w Radzie Doskonałości Naukowej) przewodniczył on łącznie 36 komisjom habilitacyjnym. W tym zakresie warto podkreślić wpływ Profesora na rozwój i kształtowanie kadr na naszym Uniwersytecie, jako recenzenta rozprawy doktorskiej oraz recenzenta w trzech postępowaniach habilitacyjnych. Profesor recenzował też liczne prace naukowe oraz inne opracowania wydawane na naszej Uczelni.

Profesor Tomasz Maria Gruszecki jako nauczyciel akademicki jest wychowawcą wielu pokoleń studentów. Był promotorem 105 prac magisterskich i inżynierskich oraz recenzentem 144 takich prac. Był organizatorem tworzonych w latach 1994–1995 studiów doktoranckich oraz współautorem ramowego programu tych studiów na macierzystej uczelni. Współtworzył liczne programy nauczania w ramach kierunków studiów oraz poszczególnych przedmiotów związanych z hodowlą zwierząt i ochroną środowiska przyrodniczego. Jednak te informacje nie oddają pełnego obrazu Profesora jako nauczyciela i przyjaciela młodzieży. Jak pisze prof. T. Szwaczkowski, dobrym podsumowaniem rozległej i efektywnej działalności dydaktycznej jest uzyskanie dyplomu *Homo didacticus* – wyróżnienia przyznawanego przez studentów i niezwykle cenionego w środowisku akademickim.

Dowodem uznania środowiska akademickiego oraz zasług Profesora dla rozwoju nauk zootechnicznych jest sprawowanie wielu kluczowych funkcji zarówno w macierzystej uczelni, jak i na forum krajowym. W macierzystej uczelni w latach 1996–2002 pełnił funkcję prodziekana ds. studenckich, a następnie w latach 2002–2008 dziekana Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt. Był zastępcą dyrektora Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej (1995–1997), a następnie dyrektorem Instytutu Hodowli Zwierząt i Ochrony Bioróżnorodności (2018–2020). W latach 2006–2020 sprawował funkcję kierownika Katedry Hodowli Małych Przeżuwaczy i Doradztwa Rolniczego. Pełniąc wymienione funkcje, wykazał się wybitnymi zdolnościami organizacyjnymi – wykreował swoistą „szkołę owczarską”, która dzisiaj należy do najbardziej rozpoznawalnych i aktywnych w naszym kraju, z silną współpracą międzynarodową. Jak podkreśla prof. R. Niżnikowski, ogromną zasługą Profesora Gruszeckiego jest też utworzenie i utrzymanie stacji doświadczalnych w Bezku i Uhrusku, które poza rolą naukowo-dydaktyczną na poziomie ogólnokrajowym w pełni przyczyniły się do ochrony zasobów genetycznych owiec w Polsce. Na forum ogólnokrajowym był lub jest m.in.: członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych (2017–2020) i obecnie Rady Doskonałości Naukowej (od 2019 r.), wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Zootechnicznych i Akwakultury PAN (2015–2018), wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego (2014–2021), wiceprezesem Regionalnego Związku Hodowców Owiec i Kóz w Lublinie (od 1990 r.), członkiem Rady Hodowlanej Polskiego Związku Owczarskiego (od 2011 r.) oraz członkiem Rady Społecz-

nej Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli (2016–2021). W wymiarze międzynarodowym w latach 90. XX wieku Profesor był m.in. krajowym koordynatorem European Association of Animal Production.

Za swoją działalność Profesor został wyróżniony Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotym Medalem za Długoletnią Służbę, Medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Honorową Odznaką AR w Lublinie oraz Odznaką Zasłużony Pracownik Rolnictwa. Był wielokrotnie nagradzany przez JM Rektora macierzystej Uczelni.

Bez wątpienia Profesor dr hab. Tomasz Maria Gruszecki należy do grona wybitnych współczesnych polskich zootechników, ściśle związanych z praktyczną hodowlą zwierząt, w szczególności małych przeżuwaczy, oraz działalnością na rzecz ochrony bioróżnorodności zwierząt gospodarskich i krajobrazu przyrodniczego. W konkluzji recenzji prof. T. Szwarczkowski nazywa Czcigodnego Doktora Honorowego jednym z najbardziej uznanych uczonych w dziedzinie zootechniki w Polsce – badaczem o szerokich horyzontach intelektualnych, niekwestionowanych osiągnięciach naukowych, a nade wszystko wielkim autorytecie zarówno w środowisku naukowym, jak i wśród zootechników praktyków. Profesor J. Krupiński podkreśla szeroką działalność, prowadzoną z niezwykłą kulturą osobistą i umiejętnością formułowania wyważonych opinii, które zyskują akceptację społeczności akademickiej. W podobnym tonie wypowiada się prof. R. Niżnikowski, podkreślając ogromne zasługi i zaangażowanie na rzecz nauki i praktyki rolniczej, wybitne predyspozycje organizacyjne – wręcz menedżerskie oraz budzące

podziw cechy osobowości czyniące z Profesora Gruszeckiego osobę niezwykle kontaktową, koleżeńską i lubianą. Osobę, która nigdy i nikomu nie odmawia pomocy, rady, zrozumienia – zachowując przy tym umiejętność formułowania ocen obiektywnie krytycznych. I dalej Recenzent pisze: „Profesor jest osobą skromną, uczciwą, koleżeńską, życzliwą, unikającą wyróżnień, a aktywizującą się wszędzie tam, gdzie jest coś do zrobienia na rzecz innych. [...] wyróżnienie Pana Profesora Gruszeckiego godnością doktora *honoris causa* [...] jest w pełni uzasadnione i umotywowane. Stanowi też o pozycji naszego środowiska – nauk rolniczych, w skali ogólnopolskiej, jeśli zostanie zauważony i podkreślony fakt działalności i funkcjonowania takich Osobowości wśród nas”. Trudno o bardziej trafne podsumowanie dokonań naszego Dostojnego Doktora Honorowego. Panie Profesorze, raz jeszcze dziękujemy za to, że Pan jest i kim Pan jest.

Prof. dr hab. Piotr Ślósarz
Kierownik Katedry Hodowli Zwierząt i Oceny Surowców
Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Nauk o Zwierzętach
Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

DOCTORIS HONORIS CAUSA LECTIO

PRODUKCJA ZWIERZĘCA – POTRZEBA CZY ZAGROŻENIE DLA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO?

Środowisko przyrodnicze to całokształt ożywionych i nieożywionych składników przyrody, ściśle ze sobą powiązanych, otaczających organizmy żywe. Można w nim wyróżnić: budowę geologiczną, rzeźbę terenu, klimat, stosunki wodne, glebę i organizmy żywe.

Mówiąc o produkcji zwierzęcej, najczęściej mamy na myśli użytkowanie zwierząt gospodarskich. Ustawa o organizacji i hodowli zwierząt gospodarskich definiuje tę grupę zwierząt, zaliczając do niej: koniowate, bydło, jeleniowate (tylko z chowu fermowego), drób, świnie, owce, kozy, pszczoły, zwierzęta futerkowe (Ustawa..., 2021). Od stuleci zwierzęta te są użytkowane przez człowieka, będąc składnikiem środowiska, w którym i on funkcjonuje. Uwzględniając tysiące lat funkcjonowania oraz liczebność zwierząt (tab. 1), pewnikiem staje się teza, że wpływają one na środowisko. Zapytać jedynie należy, na ile jest to wpływ negatywny, a na ile pozytywny?

Na przestrzeni lat człowiek zmieniał poszczególne gatunki zwierząt. Praca hodowlana sprawiła, że zwierzęta dzisiejsze znacznie różnią się od swoich przodków. Podstawowymi cechami domestykacyjnymi, jakie można obserwować we współczesnych populacjach zwierząt gospodarskich, są:

TABELA 1. Liczebność zwierząt gospodarskich na świecie i w Polsce (mln szt.)

Gatunek	Świat	Polska
Bydło	961	6,37
Owce	1 162	0,29
Trzoda chlewna	961	10,24
Kozy	900	0,08
Konie	58	0,28
Drób	25 700	225,60

Źródło: <https://stat.gov.pl>, <https://ec.europa.eu>.

- łagodność i tzw. oswojenie,
- zmienione proporcje budowy ciała,
- utracone barwy ochronne,
- brak wielu instynktów (np. kwoczenia),
- utracona samodzielność w zdobywaniu pokarmu.

Generalizując, człowiek zadbał o rozwój cech korzystnych dla siebie, przy czym kierunek tych zmian był w wielu przypadkach diametralnie różny. Przykładem jest selekcja w kierunku zwiększania otluszczenia, którą w pewnym momencie zastąpiono programami selekcyjnymi określanymi jako przyrosty beztłuszczowe. Istotnie wzrosła również produktywność jednostkowa. W obecnie utrzymywanych populacjach można uzyskać od krowy nawet do 15 000 kg mleka rocznie, a rekordy są jeszcze wyższe. W przypadku kóz jest to wartość podobna proporcjonalnie do masy ciała – wynosi 1500 kg. Od owiec wybitnych ras wełnistych pozyskuje się 15 kg runa, kury ras nieśnych produkują do 360 jaj w cyklu rocznym, dobowe przyrosty masy ciała tuczonych świń wynoszą do 800 g,

a w przypadku opasów bydła jest to wartość przekraczająca nawet 1500 g (Szulc, 2016).

Dążenie do zwiększenia produktywności było podyktowane rosnącymi potrzebami żywieniowymi ludzi, których liczebność w skali świata ciągle wzrastała i nadal wzrasta (np. (1900 r. – 1,7 mld; 2016 r. – 7,3 mld) (<https://ec.europa.eu>). Przyznać należy, że nie bez znaczenia były również względy finansowe i pogoń za maksymalizacją przychodu. Zmiany produktywności u poszczególnych gatunków oraz dążenie do pozyskiwania większej ilości produktów pochodzenia zwierzęcego to m.in. przyczyny zmiany liczebności pogłowia na przestrzeni lat, co przedstawiono na przykładzie zmian liczebności pogłowia w Polsce (tab. 2).

TABELA 2. Pogłowia zwierząt gospodarskich w Polsce (tys. szt.)

Gatunek	Rok			
	1946	1980	2011	2021
Bydło	3 910	12 035	5 762	6 371
Trzoda chlewna	2 700	21 000	13 508	10 242
Owce	727	4 207	218	289
Kozy	740	30	118	80
Konie	1 394	1 780	254	280
Drób		81 165	~ 143 000	225 600

Źródło: <https://stat.gov.pl>

Analiza powyższych danych jest więc podstawą do sformułowania pytania: czy i w jakim stopniu zmiany liczebności oraz postępująca intensyfikacja produkcji wpływały i wpływają na środowisko naturalne?

Odpowiadając na nie, należy stwierdzić, że wspomniane ilościowe i jakościowe zmiany w produkcji zwierzęcej musiały

wpływać na środowisko przyrodnicze i z perspektywy czasu trzeba przyznać, że niejednokrotnie było to oddziaływanie niekorzystne, a czasem wręcz destrukcyjne. Destrukcję odnotowywano szczególnie w rejonach ze znaczną koncentracją zwierząt, która powodowała zaburzenia homeostazy ekosystemu, określane jako zaburzenia równowagi w ekosystemie.

Humanizując pojęcie homeostazy/równowagi ekosystemu, przytoczyć można słowa poety żyjącego w latach 1836–1901, który napisał:

Idylla maleńka taka:
Wróbel połyka robaka,
Wróbla kot dusi niecnota,
Pies chętnie rozdziera kota,
Psa wilk z lubością pożera,
Wilka zadławia pantera.
Panterę lew rwie na ćwierci,
Lwa – człowiek; a sam, po śmierci
Staje się łupem robaka.
Idylla maleńka taka

(Biernacki, 1879)

Duża koncentracja zwierząt, brak dbałości o środowisko i nieliczenie się z konsekwencjami doprowadzały do znaczących dewastacji środowiska naturalnego. W takich przypadkach nie można w ogóle mówić o równowadze w ekosystemie, a zacytowane słowa poety przestają być prawdą nawet w przenośni. Skoncentrowana produkcja zwierzęca wytwarza także znaczne ilości różnych gazów, w tym metanu. To z kolei może wpływać na zmiany klimatyczne.

Czy i co robiono, by temu przeciwdziałać?

We współczesnych naukach zootechnicznych kładzie się duży nacisk na przeciwdziałanie negatywnym skutkom takiej skoncentrowanej produkcji. Co więcej, z potencjalnie szkodliwych zjawisk można czerpać korzyści. Przykładem są prace nad rozwojem wytwórni biogazu przy dużych farmach. W tym kontekście ważne jest zagospodarowywanie odchodów. Zwierzęta gospodarskie mogą być zatem przydatne do pozyskiwania energii (Głazczka i in., 2011).

Podjęto także próby selekcji krów produkujących mniej metanu na litr mleka oraz prace nad uzyskaniem odpowiedniej jakości pasz i mikroorganizmów w żwaczu. Problemem były antybiotyki stosowane w produkcji zwierzęcej, co wiązało się między innymi z uzyskiwaniem lekooporności przez wiele patogenów. W wielu krajach udało się je wyeliminować. W zamian zaczęto rozwijać produkcję biostymulatorów pochodzenia roślinnego oraz probiotyków i prebiotyków (Mojka, 2014). Intensywne badania wciąż trwają. Wartością dodaną okazała się możliwość otrzymywania produktów zwierzęcych o wysokich wartościach odżywczych (Brodziak i in., 2018). Przykłady takich działań można mnożyć.

Z drugiej strony, zaczęto na szeroką skalę troszczyć się o środowisko naturalne oraz środowisko współczesnych agrocenoz. Rozbudowano lub utworzono wiele terenów chronionych. Obecnie na terenie Polski mamy 23 parki narodowe i ponad 120 krajobrazowych, prawie 150 obszarów specjalnej ochrony ptaków, blisko 400 obszarów chronionego krajobrazu, ponad 800 obszarów specjalnej ochrony siedliska oraz około 1500 rezerwatów przyrody (<https://stat.gov.pl>).

Powstał też wspaniały program NATURA 2000, jako wspólny dla całej UE system obszarów objętych ochroną przyrody. Celem jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy (Mróz i Perzanowska, 2001).

Równocześnie, mówiąc bardzo lapidarnie, „wylano dziecko z kąpielą”, bo praktycznie wszystkie zwierzęta gospodarskie uznano za poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego i usunięto je z wielu siedlisk przyrodniczych.

W konsekwencji pod koniec XX i na przełomie XX i XXI stulecia nastąpiła znacząca redukcja pogłowia, aczkolwiek trzeba przyznać, że były też inne przyczyny wspomnianego zmniejszenia liczebności zwierząt. Ponownie zaburzono równowagę środowiska przyrodniczego, a w konsekwencji dało się zaobserwować:

- niekontrolowaną wtórną sukcesję krzewów i drzew;
- zubożenie różnorodności gatunkowej wyrażane zmniejszeniem liczby:
 - gatunków roślin naczyniowych,
 - owadów, w tym bardzo ważnych owadów zapylających,
 - gniazdujących ptaków,
 - gadów i ssaków wolnożyjących;
- degradację gleby w postaci znaczącego zmniejszenia aktywności enzymatycznej i pogorszenia jej właściwości fizycznych i chemicznych;
- zanik niektórych siedlisk, co w wielu miejscach wpłynęło na zubożenie różnorodności siedliskowej i zasadniczą zmianę fizjonomii krajobrazu.

W tym przypadku reakcja człowieka była zdecydowanie szybsza. Pojawiła się koncepcja zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej, opierająca organizację struktury przestrzennej państw i regionów na głębokim zrozumieniu uwarunkowań przyrodniczych, a funkcjonowanie gospodarki – na ostrożnym zarządzaniu zasobami naturalnymi, zapewniającym ich odnawialność oraz dostępność ich różnorodności i bogactwa także dla następnych pokoleń (Fotyma i Krasowicz, 2007; Sadowski, 2012).

Zgodnie z powyższymi zapisami rolę zwierząt oraz ich użytkowanie w szeroko rozumianym środowisku rozpatrywać należy wieloaspektowo, m.in. jako: dostarczyciela żywności, atrakcję turystyczną, środek animaloterapii lub resocjalizacji, a nade wszystko jako organizmy o funkcji ochronnej dla środowiska przyrodniczego.

Ta ostatnia rola/funkcja jest tym ważniejsza, że ochrona środowiska przyrodniczego to jedno z priorytetowych działań realizowanych w ostatnich latach przez poszczególne państwa Unii Europejskiej, w tym również Polskę. Główny nacisk położono na zrównoważony rozwój, który umożliwia użytkowanie terenów z jednoczesnym zachowaniem zróżnicowania na poziomie genotypów, gatunków i ekosystemów. Osiągnięcie wspomnianego celu wymaga połączenia wiedzy z wielu dziedzin, począwszy od genetyki, gleboznawstwa, botaniki i zoologii, przez m.in. zootechnikę czy też gospodarke przestrzenną. Istotnym problemem jest konieczność poniesienia dużych nakładów na utrzymanie terenów przyrodniczo cennych w należytych stanie, a także zapewnienie ciągłości tych zadań po okresie finansowania przez instytucje rządowe. Jednym ze sposobów na rozwiązanie tego problemu jest przy-

wrócenie wypasu zwierząt. Połączenie działań ochronnych z wypasem oraz aktywizacją mieszkańców może odgrywać istotną rolę w promowaniu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Mając świadomość znaczenia omawianej problematyki, interdyscyplinarny zespół pracowników naukowych Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, którym miałem zaszczyt i przyjemność kierować – wraz z pracownikami innych rządowych oraz pozarządowych instytucji zajmujących się środowiskiem przyrodniczym – podjął próbę opracowania zasad wykorzystania zwierząt gospodarskich do czynnej ochrony przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk przyrodniczo cennych. Badania te miały również na celu wskazanie, jak istotnym elementem dla prawidłowego funkcjonowania ekosystemów są odpowiednio utrzymywane zwierzęta gospodarskie.

W wyniku wieloletnich obserwacji i kompleksowych analiz stwierdzono, że wprowadzenie zwierząt gospodarskich na tereny przyrodniczo cenne powoduje:

- zahamowanie sukcesji wtórnej i zmniejszenie liczby drzew, krzewów, jak i roślin zielnych (m.in. *Juniperus communis*, *Pinus silvestris*, *Prunus spinosa*, *Pyrus pyraster*, *Rosa canina*, *Crataegus monogyna*, *Berberis vulgaris*, *Padus avium*, *Prunus spinosa* i *Pyrus communis*),
- zmniejszenie pokrycia przez krzewy i rodzime gatunki ekspansywne oraz martwą materię organiczną,
- rozwój cennych i rzadkich roślin naczyniowych – wzrost wskaźnika różnorodności Shannona,
- wzrost liczby owadów w następstwie zwiększenia różnorodności florystycznej,

- wzrost liczby lęgowych gatunków ptaków,
- odtwarzanie się muraw na terenach odłogowanych,
- tworzenie się mozaikowatej struktury krajobrazu w wyniku selektywnego pobierania paszy.

W racjonalnej gospodarce pastwiskowej, prowadzonej w cennych przyrodniczo siedliskach, należy pamiętać o zachowaniu optymalnej obsady zwierząt, z uwzględnieniem potencjału produkcyjnego zbiorowisk roślinnych. Dotyczy to szczególnie siedlisk z małym zadarnieniem powierzchni. W takich siedliskach wypas może być realizowany w krótkich okresach z obsadą zwierząt – 0,3 DJP × ha. Należy podkreślić, że znaczna zawartość suchej masy w poroście, szczególnie na murawach kserotermicznych oraz nierówno zadarnionych, to czynnik utrudniający zwierzętom pobieranie masy pokarmowej. Efektywny wypas zwierząt na ww. terenach jest możliwy od początku sezonu (maj) do końca czerwca. Dalsze użytkowanie tych obszarów wiąże się natomiast ze stałym dokarmianiem zwierząt, a czas przebywania na spasnym kwaterach oraz obsada zwierząt powinny być ściśle monitorowane, aby uniknąć niedożywienia czy nadmiernego niszczenia runi (Gruszecki i Junkuszew, 2017; 2019).

Tereny chronione ze względu na bogaty i zróżnicowany skład gatunkowy runi są doskonałym miejscem do produkcji wysokojakościowej żywności, co z pewnością stwarza możliwości obniżenia kosztów związanych z gospodarowaniem na tych obszarach. Potwierdzeniem tak sformułowanej opinii są wyniki badań mleka i mięsa pozyskiwanego od zwierząt (krów, kóz i owiec) ras rodzimych żywionych w sposób tradycyjny. Mleko takie charakteryzuje się korzystniejszymi parametrami

do przetwórstwa i jednocześnie wyższą zawartością substancji biologicznie czynnych. Mięso natomiast, mające wysoką wartość odżywczą i właściwości prozdrowotne, może odegrać pozytywną rolę w profilaktyce chorób cywilizacyjnych, w tym przede wszystkim o podłożu dietozależnym. Wspomniane uwarunkowanie nabiera szczególnego znaczenia, gdy istotnym zagrożeniem dla ludzi są choroby nowotworowe, a prawidłowa dieta stanowi podstawę profilaktyki (Pudło i in., 2015).

Kolejnym istotnym elementem, ściśle związanym z propozycją wykorzystania zwierząt w czynnej ochronie przyrody, jest rozwój obszarów wiejskich. Należy zwrócić uwagę, że większość terenów przyrodniczo cennych znajduje się na obszarach określanych jako ubogie. Jest to oczywiście powiązane z wieloma czynnikami, do których należą m.in. niekorzystne warunki dla rolniczego użytkowania terenu, a niejednokrotnie również konflikty interesów parków narodowych lub krajobrazowych z zamieszkującymi te tereny rolnikami. W związku z tym skuteczna ochrona i rozwój obszarów przyrodniczo cennych wymaga zaangażowania całej społeczności oraz instytucji, w tym samorządowych, funkcjonujących na danym terenie. Należy pamiętać także o odpowiedzialności i potrzebie włączania w programy ochrony takich terenów odwiedzających je turystów. Opracowanie instrumentów aktywizujących wymaga poznania potrzeb i oczekiwań interesariuszy wewnętrznych (członków społeczności lokalnej) oraz zewnętrznych (turystów) (Gruszecki i Junkuszew, 2017; 2019).

Omawiając zasadność prowadzenia wypasu jako czynnej formy dbałości o środowisko przyrodnicze, nie sposób pominąć kwestii związanej z wyborem gatunku i rasy zwierząt najbardziej przydatnych do tego celu. Powinny to być przeżu-

wacze, tj.: owce, kozy, bydło, jeleniowate, bawoły, alpaki oraz konie. Wybór konkretnego gatunku zależy od warunków glebowych oraz zasobności paszowej wybranych terenów, którymi coraz częściej stają się wysoko zurbanizowane tereny miejskie. O wyborze rasy muszą natomiast decydować cechy, jakimi powinna się ona charakteryzować. Głównymi wymogami są: przystosowanie do lokalnych warunków środowiskowych, duża odporność na choroby oraz – proporcjonalnie do gatunku – niskie wymagania żywieniowe, w tym mała wybredność. Kryteria takie spełniają rasy rodzime, określane też jako lokalne (Gruszecki i Junkuszew, 2019).

Uwzględniając przytoczone wyżej fakty, można postawić tezę, iż zwierzęta gospodarskie są funkcjonalnym elementem środowiska przyrodniczego/naturalnego, a funkcjonalność tę można rozpatrywać w trzech wymiarach: ekologicznym, ekonomicznym i społecznym.

W wymiarze ekologicznym powoduje ona:

- zachowanie stabilności składników botanicznych zbiorowisk roślinnych,
- zachowanie różnorodności biologicznej siedlisk,
- restytucję lokalnych/rodzimych ras zwierząt,
- zachowanie elementów krajobrazu rolniczego o znaczeniu ochronnym i kulturowym.

W wymiarze ekonomicznym zwierzęta gospodarskie stanowić mogą:

- źródło dodatkowych dochodów dla miejscowej ludności (np. programy rolno-środowiskowe),

- podstawę rozwoju agro- i ekoturystyki,
- źródło regionalnych produktów zwierzęcych o wysokich walorach dietetycznych.

Aspektem społecznym takiego postępowania jest wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa wiejskiego – rolnik staje się opiekunem środowiska i krajobrazu przyrodniczego.

Podsumowując – a jednocześnie odpowiadając na pytanie postawione w tytule – zwierzęta gospodarskie mogą być zagrożeniem dla konkretnych ekosystemów, ale są niezbędne do taniego wyżywienia mieszkańców naszej planety. Tak jak w przypadku innych zagrożeń cywilizacyjnych ich skutki należy niwelować, co jest wielkim wyzwaniem dla współczesnych nauk zootechnicznych – wyzwaniem wymagającym interdyscyplinarnej współpracy ze specjalistami działającymi w obszarze szeroko pojętej biologii środowiskowej. Współpraca taka dowiodła, że ww. zagrożenia można nie tylko niwelować, ale także próbować czerpać z nich korzyści. Co więcej, wybrane zwierzęta gospodarskie utrzymywane w wyspecjalizowanych w tym kierunku systemach chowu są potrzebne, a nawet konieczne dla właściwego funkcjonowania ekosystemów naturalnych i agroekosystemów, a także coraz częściej okazują się użyteczne w utrzymywaniu terenów zielonych wysoko zurbanizowanych systemów miejskich.

PIŚMIENNICTWO

- Biernacki M. /M. Rodoć/, 1879. Piosnki i satyry. Gebether i Wolff, Warszawa.
- Brodziak A., Król J., Litwińczuk Z., Barłowska J., 2018. Differences in bioactive protein and vitamin status of milk from certified organic

- and conventional farms. *International Journal of Dairy Technology*, 71(2), 321–332.
- Fotyła M., Krasowicz J., 2007. Teoria i praktyka zrównoważonego rozwoju rolnictwa w krajach europejskich, *Fragmenta Agronomica*, 3.
- Głaszczka A., Wardal W.J., Romaniuk W., Domasiewicz T., 2011. *Biogazownie rolnicze*. Multico, Warszawa.
- Gruszecki T.M., Junkuszew A. (red.), 2017. *Przeżuwacze w czynnej ochronie środowiska*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.
- Gruszecki T.M., Junkuszew A. (red.), 2019. *Rasy rodzime w ochronie przyrody i produkcji żywności prozdrowotnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.
- <https://ec.europa.eu> (data dostępu: 26.08.2022)
- <https://stat.gov.pl> (data dostępu: 26.08.2022)
- Kociszewski K., 2020. Nature conservation in Polish agriculture under conditions of EU membership. *Economic and Environmental Studies*, 14, 1(25).
- Mojka K., 2014. Probiotyki, prebiotyki i synbiotyki – charakterystyka i funkcje. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 95(3), 541–549.
- Mróz W., Perzanowska J., 2001. Dyrektywa siedliskowa: siedliska o znaczeniu europejskim w Polsce. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, 57(5), 55–73.
- Pudło H., Respondek M., Szefczyk-Polowczyk L., Wengel-Woźny K., 2015. The impact of diet on the occurrence of tumor diseases. Wpływ diety na występowanie chorób nowotworowych. *Journal of Education, Health and Sport*, 5(9), 549–558.
- Reece J.B., Campbell N.A., Urry L.A., Cain M.L., Wasserman S.A., Minorsky P.V., Jackson R.B., 2019. *Biologia Campbella*. Rebis, Poznań.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000. *Dz.U.* 2010 nr 77, poz. 510.
- Sadowski A., 2012. Zrównoważony rozwój gospodarstw rolnych z uwzględnieniem wpływu wspólnej polityki rolnej Unii Europej-

skiej. Poznań, Poland: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego, Rozprawy naukowe 447.

Szulc Tadeusz (red.), 2016. Hodowla zwierząt. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

Ustawa o organizacji i hodowli zwierząt gospodarskich z dnia 10 grudnia 2020 r., Dz.U. 2021, poz. 36.

APPENDIX

CURRICULUM VITAE

Data i miejsce urodzenia: 23.12.1950, Zamość

WYKSZTAŁCENIE

1957–1964 – szkoła podstawowa w Zamościu

1964–1968 – I Liceum Ogólnokształcące im. J. Zamoyskiego w Zamościu

1968–1973 – Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Zootechniczny

STOPNIE I TYTUŁY ZAWODOWE/NAUKOWE

- mgr inż. zootechniki – praca magisterska pt.: „Optymalizacja procesów odbiałczania serwatki” wykonana pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisława Bujaka. Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Zootechniczny, 1973
- dr nauk rolniczych w zakresie zootechniki na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „Wpływ wczesnego użytkowania rozplodowego jarek owcy nizinnej na ich rozwój i produktywność”, promotor prof. dr hab. Tadeusz Efner; uchwała Rady Wydziału Zootechnicznego, Akademia Rolnicza w Lublinie, 26.04.1980
- dr hab. nauk rolniczych w zakresie zootechniki na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej pt.: „Określenie przydatności maciorek polskiej owcy nizinnej w typie uhruskim do krzyżowania towarowego z trykami

ras mięsnych”; uchwała Rady Wydziału Zootechnicznego, Akademia Rolnicza w Lublinie, 14.11.1991

- profesor nauk rolniczych, decyzja Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 26.11.1998

PRACA ZAWODOWA

1972–1973 r. – technik stażysta, a następnie asystent naukowo-techniczny, AR Lublin, Instytut Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej, Zakład Hodowli Owiec

1973–1980 – asystent, st. asystent, AR Lublin, Instytut Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej, Zakład Hodowli Owiec

1980–1995 – adiunkt, AR Lublin, Instytut Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej, Zakład Hodowli Owiec

1995–2004 – profesor nadzwyczajny, AR w Lublinie, Katedra Hodowli Owiec i Kóz

2004–2020 – profesor zwyczajny, UP w Lublinie, Katedra Hodowli Małych Przewłaczy i Doradztwa Rolniczego

FUNKCJE ZAWODOWE

1995–1997 – zastępca dyrektora Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej, AR w Lublinie

1995–1996 – pełnomocnik rektora ds. studiów doktoranckich

1996–2002 – prodziekan ds. studenckich kierunku zootechnika Wydziału Zootechnicznego (od 1998 Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt), AR w Lublinie

2002–2008 – dziekan Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt, AR w Lublinie

2006–2020 – kierownik Katedry Hodowli Małych Przezuwaczy i Doradztwa Rolniczego

2017–2020 – dyrektor Instytutu Hodowli i Ochrony Bioróżnorodności Zwierząt UP w Lublinie

STAŻE ZAWODOWE I NAUKOWE

1979 – krajowy staż naukowy w Zakładzie Hodowli Owiec Instytutu Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej, AR w Poznaniu (2 miesiące)

1990 – krajowy staż zawodowy w Okręgowym Związku Hodowców Owiec w Lublinie (6 miesięcy)

1992 – staż naukowy w USA, The Pennsylvania State University, The South Dakota State University (5 miesięcy)

1980–2020 – wielokrotne krótkoterminowe pobyty w uniwersytetach i instytutach naukowych różnych państw europejskich

INDEX COMMENTATIONUM SELECTARUM

MONOGRAFIE I ROZPRAWY NAUKOWE

- Efner T., **Gruszecki T.**, 1976. Wydajność wełny potnej maciorek strzyżonych w różnych okresach jej odrostu. RNR seria B, 97(3), 61–66.
- Efner T., Maciejewska K., Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1976. Wpływ ciężaru ciała na produktywność owiec. RNR seria B, 97(3), 47–59.
- Efner T., Maciejewska K., Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1976. Wpływ ciężaru ciała matek na wydajność wełny. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych, 180.
- Efner T., **Gruszecki T.**, 1977/1978. Wpływ zróżnicowanego żywienia młodych owiec na masę ciała i produktywność. Annales UMCS Sec. DD, XXXII/XXXIII 16, 167–174.
- Pinkiewicz E., Pieńkowski M., Efner T., **Gruszecki T.**, Żebrowska K., 1978. Wpływ polfamiksów na zdrowotność owiec i ich potomstwa. Pol. Tow. Nauk Weteryn. Biuletyn VI Zjazdu, Wrocław.
- Efner T., Maciejewska K., Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1979. Wartość rzeźna skopów jedynaków i bliźniąt. Cz. I. Wskaźniki wartości rzeźnej skopów z zastosowaniem tuczu pastwiskowego. Annales UMCS Sec. E, XXXIV 25, 293–300.
- Efner T., Maciejewska K., Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1979. Wartość rzeźna skopów jedynaków i bliźniąt. Cz. II. Wskaźniki wartości rzeźnej skopów bez zastosowania w tuczu okresu pastwiskowego. Annales UMCS Sec. E, XXXIV 26, 301–306.
- Lipecka C., Dziedzic R., **Gruszecki T.**, Wysółcka M., 1979. Obserwacje nad produktywnością owiec w zależności od typu hemoglobiny. RNR seria B, 99(4), 35–43.

- Lipecka C., Pięta M., Efner T., **Gruszecki T.**, 1981. Wpływ inbrodu matek i pokrewieństwa z rozplodnikiem na ich płodność i plenność. RNR seria B, 101(1), 8–17.
- Efner T., **Gruszecki T.**, 1983. Wzrost i rozwój jagniąt w zależności od sposobu ich dokarmiania w okresie ssania. Zeszyty Problematyczne Postępów Nauk Rolniczych, 265, 63–65.
- Efner T., **Gruszecki T.**, Pięta M., 1983. Wyniki tuczu tryczków pochodzących od matek w różnym wieku. Annales UMCS Sec. EE, I 30, 277–281.
- Efner T., **Gruszecki T.**, Pinkiewicz E., Pieńkowski M., Zebrowska K., 1983. Wpływ dodawania polfamiksu do paszy na produktywność i wzrost owiec. Zeszyty Problematyczne Postępów Nauk Rolniczych, 265, 67–71.
- Pięta M., Lipecka C., Efner T., **Gruszecki T.**, 1983. Użytkowość mięsna tryczków o różnym stopniu inbrodu. Annales UMCS Sec. EE, I 31, 283–288.
- Gruszecki T.**, 1984. Wpływ wczesnego użytkowania rozplodowego maciorek owcy nizinnej na ich rozwój i produktywność. Cz. I. Analiza wzrostu, rozwoju, składu mleka i krwi maciorek pokrywanych w pierwszym roku życia. RNR seria B, 102(3), 33–46.
- Gruszecki T.**, 1984. Wpływ wczesnego użytkowania rozplodowego maciorek owcy nizinnej na ich rozwój i produktywność. Cz. II. Wyniki rozrodu i produktywność maciorek pokrywanych w pierwszym roku życia. RNR seria B, 102(3), 48–58.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1984. Analiza związku pomiędzy polimorfizmem transferyn w surowicy krwi a rozrodem owiec. Prace i Materiały Zootechniczne, 29, 21–29.
- Lipecka C., Pięta M., Efner T., **Gruszecki T.**, 1984. Kształtowanie się stopnia inbrodu w wybranych stadach zarodowych polskiej owcy nizinnej i jego wpływ na niektóre cechy użytkowe. Annales UMCS Sec. EE, II 33, 329–337.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, Litwińczuk A., 1984. Aktywność niektórych enzymów surowicy krwi we wczesnym okresie wzrostu jagniąt nizinnych. Annales UMCS Sec. EE, II 35, 349–356.
- Efner T., Maciejewska K., Zebrowska K., **Gruszecki T.**, Pięta M., 1986. Współzależność genetyczna i fenotypowa między użytkow-

- wością wełnistą i masą ciała a reprodukcja owiec nizinnych. RNR seria B, 102(4), 27–37.
- Gruszecki T.**, 1986. Kierunki rozwoju produkcji zwierzęcej w województwie białkopodlaskim. Wyd. AR Lublin.
- Lipecka C., Efner T., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1986. Wyniki rozrodu macierek wyselekcjonowanych na podstawie plenności własnej i plenności ich matek. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych, 303, 63–71.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., Pięta M., 1987. Wartość rzeźna macierek wykorzystanych jednorazowo do rozplodu. Annales UMCS, sec. EE, V(4), 25–30.
- Gruszecki T.**, Maciejewska K., 1987. Wyniki stanowienia macierek w wieku 9 miesięcy w powiązaniu z ich wzrostem w początkowym okresie życia. Annales UMCS, sec. EE, V(6), 37–42.
- Gruszecki T.**, Pięta M., Deryło E., 1987. Życiowa produktywność macierek polskiej owcy nizinnej włączanych do rozplodu w pierwszym roku życia. Annales UMCS, sec. EE, V(5), 31–36.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1987. Polimorfizm potasu we krwi jagniąt polskiej owcy nizinnej. Annales UMCS, sec. EE, V(7), 43–50.
- Gruszecki T.**, 1988. Badania nad tuczem oraz wartością rzeźną jagniąt mieszańców dwurasowych. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych.
- Gruszecki T.**, 1988. Stan i kierunki rozwoju produkcji owczarskiej w woj. zamojskim. Wyd. AR Lublin.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., Szymanowski M., 1988. Analiza wzrostu oraz wyniki tuczu jagniąt mieszańców dwurasowych. Symposium z okazji XXXV-lecia Wydziału Zootechnicznego oraz LXXX-lecia urodzin prof. dr. hab. dr. h.c. Gabriela Brzęka „Nauki Zootechniczne Źródłem Postępu Produkcji Zwierzęcej”. Wyd. AR Lublin, s. 42–49.
- Gruszecki T.**, Tarkowski Cz., Efner T., 1988. Wstępne obserwacje nad zastosowaniem pszenżyta (*triticale*) w żywieniu jagniąt ssących. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych, 352, 167–171.
- Efner T., Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1989. Wpływ selekcji na plenność owiec nizinnych. I. Użytkowość matek w zależności

- od różnych kryteriów selekcji na plenność. *Prace i Materiały Zootechniczne*, 39, 39–48.
- Efner T., Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1989. Wpływ selekcji na plenność owiec nizinnych. II. Wzrost i wartość jagniąt pochodzących od maciorek selekcjonowanych na plenność według różnych kryteriów. *Prace i Materiały Zootechniczne*, 39, 49–56.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., Pięta M., Szymanowska A., 1989. Wartość rzeźna tryczków od maciorek stanowiących w pierwszym roku życia. *RNR, seria B*, 105(1–2), 103–110.
- Gruszecki T.**, 1990. Analiza wzrostu jagniąt mieszańców polskiej owcy nizinnej x rasy mięsne, tuczonych do masy ciała 30–45 kg. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 186–190.
- Gruszecki T.**, 1990. Strawność oraz wykorzystanie pasz przez jagnięta pochodzące z krzyżowania towarowego polskich owiec nizinnych z trykami ras mięsnych. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 191–195.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, Pięta M., Szymanowska A., 1990. Występowanie genu Hb u polskich owiec nizinnych. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 36–40.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1990. Aktywność niektórych enzymów w surowicy krwi maciorek w okresie ciąży. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 41–44.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1990. Częstotliwość występowania różnych form anhydryzy węglanowej u jagniąt polskiej owcy nizinnej w okresie kilku lat badań. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 45–49.
- Lipecka C., Szymanowska A., Deryło E., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1990. Behawiorystyczne obserwacje dotyczące porodu i pierwszego okresu życia jagniąt jedynaków i bliźniąt. *Przegląd Naukowej Literatury Zootechnicznej*, XXXVI, Zeszyt spec., *Prace naukowo-badawcze z zakresu produkcji i hodowli owiec*, 314–320.

- Zebrowska K., Maciejewska K., Lipecka C., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., 1990. Wydajność i skład chemiczny mleka owiec żywionych w okresie zaawansowanej ciąży i laktacji zróżnicowaną ilością kiszonki w dawce pokarmowej. *Annales UMCS, sec. EE, VII(13)*, 91–96.
- Gruszecki T.**, 1991. Określenie przydatności maciorek polskiej owcy nizinnej w typie uhruskim do krzyżowania towarowego z trykami ras mięsnych. *Seria: Rozprawy Naukowe. Akademia Rolnicza w Lublinie, Lublin*.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., 1991. Wstępna ocena wyników krzyżowania wypierającego polskich owiec nizinnych w typie uhruskim rasami suffolk i berrichonne du cher. *Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Chów i hodowla owiec, 4*, 326–331.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., Szymanowski M., 1991. Wstępne wyniki tuczu i wartość rzeźna tryczków mieszanców polskiej owcy nizinnej z trykami owcy olkuskiej. *Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Chów i hodowla owiec, 4*, 270–276.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1991. Aklimatyzacja owiec rasy suffolk i berrichonne du cher importowanych z Francji. *Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Chów i hodowla owiec, 4*, 319–325.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1991. Wskaźniki rozrodu maciorek polskich owiec nizinnych w zależności od terminu stanowienia w okresie roku. *Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Chów i hodowla owiec, 4*, 146–152.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1991. Genetic polymorphism of blood potassium in various breeds and strains of sheep. *Genetica Polonica, 32(3)*, 113–117.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, Szymanowska A., 1991. Wstępne wyniki dotyczące segregacji genów warunkujących polimorfizm Hb, Ca, EsA oraz poziomu potasu u owiec. *Annales UMCS, sec. EE, IX(10)*, 65–72.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., 1991. Zmiany poziomu potasu we krwi owiec w okresie ciąży. *Annales UMCS, sec. EE, IX(9)*, 59–64.
- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., 1993. Wartość rzeźna tryczków posiadających w swym genotypie udział owcy olkuskiej. *Produkcja zwier-*

- rzęca a środowisko przyrodnicze. Sympozjum naukowe. Wyd. Akademii Rolniczej w Lublinie, s. 132–137.
- Szymanowska A., Lipecka Cz., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1993. Wpływ genotypu na śmiertelność jagniąt w okresie odchowu. Produkcja zwierzęca a środowisko przyrodnicze. Sympozjum naukowe. Wyd. Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin, s. 126–131.
- Tarkowski A., **Gruszecki T.**, Mościcki L., 1993. Ekstruderat suszu zielonki z sidy i ziarna pszenżyta w tuczu jagniąt. Biuletyn Informacyjny Przemysłu Paszowego, 1, XXXII, 11–21.
- Gruszecki T.**, Lipecka C., Szymanowski M., Sieczkarek K., 1994. Wykorzystanie pomiarów ultrasonograficznych w ocenie wartości rzeźnej jagniąt. Zeszyty Naukowe. Przegląd Hodowlany, 13, 157–166.
- Lipecka C., Pięta M., **Gruszecki T.**, 1994. The potassium level in the blood of sheep and their productivity. Journal of Animal and Feed Sciences, 3, 89–96.
- Pięta M., Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Patkowski K., 1994. Wzrost jagniąt pochodzących po trykach olkuskich i booroola. Annales UMCS, sec. EE, XII(14), 95–99.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Pięta M., 1995. Wstępne wyniki w zakresie tworzenia syntetycznej mięsnej linii owiec dla regionu środkowo-wschodniej Polski. „Znaczenie syntetycznych linii owiec w krajowych programach hodowlanych” Konferencja Naukowa Poznań 24.X.1995. Wyd. Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań, s. 29–37.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Pięta M., Szymanowska A., 1995. Wyniki rozrodu mieszańców owiec nizinnych z trykami ras plennych krytych w pierwszym roku życia. Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, 19, 85–92.
- Drozd L., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., 1996. Wstępna ocena tusz jeleni i danieli pochodzących z hodowli fermowej. Annales UMCS, sec. EE, XIV(43), 279–283.
- Lipecka Cz., Szymanowska A., **Gruszecki T.**, 1996. Ocena stanu i produktywności kóz w rejonie środkowo-wschodniej Polski. Zeszyty Naukowe – Polskie Towarzystwo Zootechniczne, 30, 39–46.
- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., 1997. Wartość rzeźna jagniąt mieszańców po trykach ras plennych. Prace i Materiały Zootechniczne, 51, 59–68.

- Gruszecki T.**, Szymanowska A., Lipecka Cz., Junkuszew A., 1997. Współzależność pomiędzy niektórymi cechami charakteryzującymi wartość rzeźną tusz kozich. *Zeszyty Naukowe SGGW. Zootechnika*, 1, 160–168.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, 1997. Wskaźniki rozrodu maciorek rasy suffolk i berrichonne du cher. Opracowanie naukowe z konferencji naukowo-technicznej „Wpływ wybranych metod hodowli i technologii na efektywność produkcji owiec i gęsi”. *Kołuda Wielka 23–24 X 1996*, s. 35–43. Instytut Zootechniki, Kraków.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, Pięta M., Szymanowska A., 1997. Wykorzystanie owiec nizinnych do produkcji jagniąt rzeźnych w regionie lubelskim. Opracowanie naukowe z konferencji naukowo-technicznej „Wpływ wybranych metod hodowli i technologii na efektywność produkcji owiec i gęsi”. *Kołuda Wielka 23–24 X 1996*, s. 97–104. Instytut Zootechniki, Kraków.
- Zapletal P., Drozd L., **Gruszecki T.**, 1997. Wartość technologiczna i przeznaczenie garbarskie skór danieli i jeleni z chowu fermowego. *Annales UMCS*, XV, 43 sec. EE, 299–303.
- Zapletal P., **Gruszecki T.**, Drozd L., 1997. Uszkodzenia i wady wyprawionych skór danieli i jeleni z chowu fermowego. *Annales UMCS*, XV, 43, sec. EE, 305–308.
- Gruszecki T.**, 1998. Wartość rzeźna jagniąt mieszańców pochodzących z jednostopniowego krzyżowania polskich owiec nizinnych trykami ras mięsnych. *Annales UMCS*, XVI(20), sec. EE., 147–154.
- Gruszecki T.**, Szymanowska A., Lipecka Cz., Patkowski K., Junkuszew A., 1998. Dependency between some traits describing slaughter value of goat's carcass. *Proceedings of the workshop. Budapest, Hungary – 29 XI–XII 1997. REU Technical series 50. FAO of the United Nations, Rome*, s. 213–219.
- Lipecka Cz., Szymanowska A., **Gruszecki T.**, 1998. Mortality of lamb of diferent genetic groups during the perinatal and rearing periods. *Animal Science Papers and Reports*, 16(3), 155–161.
- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Szymanowska A., Junkuszew A., 1999. Wykorzystanie techniki ultrasonograficznej w ocenie wartości rzeźnej koźląt. *Zeszyty Naukowe. Przegląd Hodowlany*, 46, 71–76.

- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Szymanowska A., Wierciński J., Junkuszew A., 1999. Skład kwasów tłuszczowych w wewnątrzmięśniowym tłuszczu owiec i kóz. *Zeszyty Naukowe. Przegląd Hodowlany*, 43, 87–94.
- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Szymanowski M., Junkuszew A., 1999. Wykorzystanie techniki ultrasonograficznej do określania jakości tusz jagnięcych. *Zeszyty Naukowe. Przegląd Hodowlany*, 46, 37–46.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Pięta M., Szymanowska A., Patkowski K., 1999. Ocena wskaźników rozrodu maciorek mieszańców dwu i trójrasowych. *Zeszyty Naukowe. Przegląd Hodowlany*, 43, 159–166.
- Drozd L., **Gruszecki T.**, 2000. Content of fatty acids in depot and tissue fat of red-deer (*Cervus elaphus*) and roe-deer (*Capreolus capreolus*) obtained in middle-eastern Poland. *Annales UMCS, XVIII, Sec. EE*, 303–306.
- Gruszecki T.**, Lipiec A., Klewiec J., Lipecka C., Junkuszew A., Gabryszuk M., 2000. Zawartość wybranych metali ciężkich w tkance mięśniowej i wątrobie jagniąt tuczonych dwoma metodami. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 8, 72–75.
- Lipecka C., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., Sieczkarek K., 2000. Skład chemiczny tkanki mięśniowej w zależności od genotypu jagniąt. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 4, 161–163.
- Lipecka C., Szymanowska A., **Gruszecki T.**, Patkowski K., 2000. Zawartość pierwiastków toksycznych w mleku owiec i kóz w regionie wschodniej Polski. *Zeszyty Naukowe AR Wrocław*, 399, 199–204.
- Litwińczuk A., **Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Florek M., 2000. Ocena parametrów jakościowych mięsa jagniąt wybranych ras czystych i ich mieszańców. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 4, 164–167.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.**, Klewiec J., Lipecka Cz., Lipiec A., Baranowski A., Markiewicz J., 2000. Analiza mleczości owiec w zależności od genotypu i systemu utrzymania. *Zeszyty Naukowe AR Wrocław*, 399, 329–334.
- Gruszecki T.**, Klewiec J., Lipiec A., Lipecka C., Junkuszew A., Baranowski A., 2001. Skład frakcji lipidowej w mięśniach jagniąt

- tuczonych w zależności od systemu żywienia. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 11, 139–145.
- Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Lipiec A., Markiewicz J., Kamińska A., Skąlecka A., 2001. Ocena tusz i tkanki mięśniowej jagniąt tuczonych na pastwisku. *Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych*, 479, 101–109.
- Gruszecki T.**, Lipiec A., Markiewicz J., Skąlecka A., 2001. Wpływ genotypu i intensywności żywienia na efekty tuczu jagniąt. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 11, 133–139.
- Gruszecki T.**, Litwińczuk A., Lipecka Cz., Florek M., Junkuszew A., Skąlecki P., 2001. Ocena jakości tusz i tkanki mięśniowej jagniąt mieszańców dwu i trójrasowych. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, 10/51(3), 116–118.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Kamińska A., Junkuszew A., 2001. Wzrost i wartość rzeźna jagniąt mieszańców posiadających w genotypie udział rasy suffolk lub charolaise. *Polish Journal of Food and Nutrition Sciences*, 10/51(3), 132–135.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Pięta M., Szymanowska A., Patkowski K., Szymanowski M., Junkuszew A., 2001. Meat performance of hybrid ram lambs with different shares of a prolific breed. *Archiv für Tierzucht, Dummerstorf*, 44, 370–376.
- Tietze M., **Gruszecki T.**, Lipecka Cz., Szymanowska A., Markiewicz J., Bryll M., 2001. Levels of some biochemical factors in blood serum and healthiness of udders in different environment systems. *Archiv für Tierzucht, Dummerstorf*, 44, 219–223.
- Tietze M., Szymanowska A., **Gruszecki T.**, Bryll M., 2001. Ocena zdrowotności gruczołu mlekowego owiec różnych genotypów w zależności od systemu utrzymania. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 11, 273–278.
- Gruszecki T.**, Szymanowska A., Lipecka Cz., Markiewicz J., 2002. Produkcyjność owiec utrzymywanych w warunkach chowu ekstensywnego. Cz. II. Obserwacje nad mlecznością maciorek. *Annales UMCS*, XX, 27, EE, 193–197.
- Klewiec J., **Gruszecki T.**, Gabryszuk M., Baranowski A., 2002. Rozród matek i wzrost jagniąt wybranych genotypów w zależności od systemu utrzymania. *Annales UMCS*, XX, 23, EE, 169–174.

- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Lipiec A., Markiewicz J., Junkuszew A., 2002. Produkcyjność owiec utrzymywanych w warunkach chowu ekstensywnego. Cz. I. Masa ciała, wskaźniki rozrodu i odchów jagniąt. *Annales UMCS*, XX, 26, EE, 187–192.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., Junkuszew A., Kamińska A., 2002. Ocena mięsności jagniąt mieszańców trójrasowych z udziałem w genotypie rasy suffolk lub berrichonne du cher. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego*, 63, 51–60.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.**, Lipiecka Cz., 2002. Wpływ rasy i rodzaju skarmianych pasz na skład chemiczny i zawartość kwasów tłuszczowych w mleku kóz. *Prace i Materiały Zootechniczne*, 14, 181–187.
- Gruszecki T.**, Lipiecka Cz., Szymanowski M., Junkuszew A., Markiewicz J., Kamińska A., 2003. Ocena zależności pomiędzy jakością tusz a wybranymi cechami tkanki mięśniowej. *Annales UMCS*, XXI, 24(1), EE, 187–194.
- Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, 2003. Zawartość kwasów tłuszczowych we frakcji lipidowej mięśnia najdłuższego grzbietu. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego*, 68(3), 93–100.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Junkuszew A., Kamińska A., 2003. Ocena efektów krzyżowania uszlachetniającego polskiej owcy nizinnej z rasą fryzyjską. *Annales UMCS*, XXI, 22(1), EE, 170–177.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.M.**, Markiewicz J., Junkuszew A., 2003. Zawartość elementów mineralnych w wełnie i tkankach owiec utrzymywanych na pastwisku. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego*, 68(3), 101–108.
- Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Lipiecka Cz., Kamińska A., Szymanowska A., Patkowski K., 2004. Fatty acid composition in milk and muscle tissue of sheep fed with fodder with protective fat addition. *Archiv für Tierzucht*, 47, 183–188.
- Krusiński R., **Gruszecki T.M.**, Grela E., 2004. Zastosowanie mieszanki zielonej w tuczu jagniąt. *Roczniki Naukowe Zootechniki*, 20, 43–46.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.M.**, Kamińska A., Junkuszew A., 2004. Zdolność rozrodcza maciorek rasy suffolk i berrichon du cher oraz wzrost ich potomstwa mieszańcowego z udziałem rasy charollaise. *Zeszyty Naukowe Przeglądu Hodowlanego*, 72, 37–43.

- Markiewicz J., **Gruszecki T.M.**, 2004. Ocena jakości tkanki mięsno-
wej jagniąt tuczonych na pastwiskach. *Annales UMCS*, LIX(1),
sec. E, 173–179.
- Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, 2005. Effect of storing lamb At
temporary deep freezing on fatty acid profile. *Annals of Animal
Science Suppl.* 2, 71–74.
- Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, 2005. Wyniki tuczu oraz wartości
różnej jagniąt tuczonych paszą zawierającą dodatek tłuszczu pa-
szowego. *Roczniki Naukowe Zootechniki Supl.*, 21, 81–84.
- Kędziora A., Junkuszew A., Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Kuźmak J.,
2005. Podatność owiec różnych genotypów na zakażenie wirusem
meadi visna M. *Medycyna Weterynaryjna*, 61(8), 943–945.
- Kędziora A., Rola M., Bicka L., Junkuszew A., Lipecka Cz., **Grusze-
cki T.**, Kuźmak J., 2005. Izolacja i charakterystyka wirusa maedi
visna owiec w Polsce. *Medycyna Weterynaryjna*, 61(7), 804–807.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Lipecka Cz., 2005. Wpływ sezo-
nu żywienia na zmiany jakościowe mleka koziego. *Roczniki Na-
ukowe Zootechniki*, 21, 131–134.
- Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Lipiec A., Lipecka Cz., Szymanow-
ska A., Patkowski K., Szymanowski M., 2006. Composition of
fatty acids of muscle tissue of lambs fed feedstuff supplemented
with flax seeds. *Archiv Für Tierzucht (Archives of Animal Breed-
ing)*, 49, 181–185.
- Junkuszew A., Knapik L., **Gruszecki T.M.**, Krupiński J., 2006. Eval-
uation of factors affecting the repeatability of ultrasound measure-
ments of the musculus longissimus in lambs [Ocena czynników
wpływających na powtarzalność pomiarów mld u jagniąt]. *Archiv
Für Tierzucht (Archives of Animal Breeding)*, 49, 305–309.
- Karpiński M., Junkuszew A., Drozd L., **Gruszecki T.M.**, 2006.
A phylogenetic comparison of wild sheep (*Ovis musimon*) and do-
mestic sheep (*Ovis aries*) represented by BCP synthetic line using
mitochondrial cytochrome b gene sequence analysis. *Archiv Für
Tierzucht (Archives of Animal Breeding)*, 49, 310–316.
- Lipecka Cz., Kuźmak J., Junmkuszew A., Kozaczyńska B., **Grusze-
cki T.M.**, 2006. The relations between breed and age associated
susceptibility/resistance of sheep infection with meadi visna virus

- (MVV). *Archiv Für Tierzucht (Archives of Animal Breeding)*, 49, 160–165.
- Gruszecki T.M.**, Lipecka Cz., Junkuszew A., 2008. Rozród maciorek syntetycznych plenno-mięsnych linii BCP i SCP selekcjonowanych z uwzględnieniem typu urodzenia. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 4(4), 159–166.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., 2008. Ocena efektów realizacji programu doskonalenia plenności owiec za lata 1996–2006. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 4(4), 39–49.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Lipiec A., 2008. Fatty acid content in meat from goat kids fed linseed supplemented mixture. *Annales UMCS, XXVII(2), sec. EE*, 34–40.
- Kostro K., Jarosz Ł., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Wojcicka-Lorenowicz K., Lipecka C., 2009. Utility of haptoglobin assay for sheep welfare and health status evaluation in pre-slaughter period. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 53(1), 111–116.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Lipiec A., Patkowski K., 2009. Fatty acid content in meat from goat kids fed linseed supplemented mixture. *Annales UMCS, Sec. EE, XXVII(2)*, 34–40.
- Bielińska E.J., **Gruszecki T.M.**, 2010. Wpływ wtórnej sukcesji roślinnej na aktywność enzymatyczną gleb wybranych siedlisk przyrodniczych Natura 2000. *Roczniki Gleboznawcze*, 61(4), 16–24.
- Junkuszew A., Chałabis-Mazurek A., **Gruszecki T.**, Wałkuska G., Bojar H., 2010. Effect of prophylactic organic selenium preparations on some parameters of lamb muscle tissue quality. *Annals of Animal Science*, 10(3), 267–274.
- Junkuszew A., Lipecka Cz., **Gruszecki T.**, Kuźmak J., Bojar W., Olech M., Osiński Z., 2010. Wirus maedi-visna (MVV) w stadach owiec – zagrożenia i skala problemu. *Przegląd Hodowlany*, 9, 22–26.
- Lipecka Cz., **Gruszecki T.M.**, 2010. Owczarstwo polskie wczoraj, dziś – ale co dalej? *Przegląd Hodowlany*, 3, 1–4.
- Lipecka C., Olech M., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Kuźmak J., 2010. Haematology and serum chemistry of lambs born to Maedi-Visna virus-infected and uninfected ewes. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 54(2), 135–139.

- Lipecka Cz., Szymanowska A., Szymanowski M., Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, Kuźmak J., Olech M., 2010. Milk yield and quality in sheep with maedi-visna virus. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 6(1), 51–61.
- Chmielewski S., Chmielewski T.J., **Gruszecki T.M.**, 2011. Przemiany krajobrazów wydmych na przykładzie obszarów Natura 2000 w dolinie dolnego Bugu. *Teka Komisji Ochrony i Kształtowania Środowiska Przyrodniczego*, 8, 5–12.
- Gruszecki T.M.**, Bielińska E.J., Chmielewski T.J., Warda M., Wróblewska A., Bojar W., Chmielewski S., Grzywaczewski G., Lipiec A., Junkuszew A., Kitowski I., 2011. The use of extensive sheep grazing as a method of active protection within natura 2000 selected habitats. *Teka Komisji Ochrony i Kształtowania Środowiska Przyrodniczego*, 8, 38–48.
- Gruszecki T.M.**, Lipecka Cz., Pięta M., Szymanowska A., Bojar W., Junkuszew A., Greguła-Kania M., Patkowski K., Szymanowski M., Miduch A., 2011. Małe przeżuwanie w województwie lubelskim – stan obecny, zamierzenia na przyszłość/proponowane rozwiązania. *Wiadomości Zootechniczne*, XLIX(3), 19–26.
- Gruszecki T.M.**, Strupieniuk Z., Patkowski K., Słomiany J., 2011. Wykorzystanie owiec do czynnej ochrony przyrody w Roztoczańskim Parku Narodowym. *Przegląd Hodowlany*, 12, 14–15.
- Lipecka C., Junkuszew A., Kuźmak J., **Gruszecki T.M.**, Olech M., 2011. Mortality of mother sheep and progeny in a maedi visna (MVV) infected flock. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 55, 361–365.
- Warda M., Kulik M.A., **Gruszecki T.**, 2011. Charakterystyka wybranych zbiorowisk trawiastych w rezerwacie przyrody „Kózki” oraz próba ich czynnej ochrony przez wypas owiec rasy świniarka. *Annales UMCS*, LXVI(4), E, 1–7.
- Baruk A., Iwanicka A., **Gruszecki T.M.**, 2012. Zarządzanie wiedzą klienta jako katalizator sukcesu na rynku niszowym. *Organizacja i Zarządzanie. Kwartalnik Naukowy*, 2(18), 139–160.
- Bobowiec R., Kosior-Korzecka U., Patkowski K., **Gruszecki T.**, Tuśńska E., 2012. Reproductive performance of PLS and BCP ewes

- exposed to hCG at the follicular phase of the estrous cycle. *Medycyna Weterynaryjna*, 68(4), 226–230.
- Gruszecki T.M.**, Greguła-Kania M., Niznikowski R., Pięta M., Kostro K., Szymanowska A., Miduch A., Strzelec E., 2012. Effect of PRNP gene polymorphism on reproductive performance of mother sheep and their offspring growth. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 56(3), 279–282.
- Liśkiewicz M., **Gruszecki T.M.**, Greguła-Kania M., 2012. Quantitative and qualitative analysis of live sheep production from mass breeding system. Part I. Analysis of procurement rate and prices of live sheep. *Annales UMCS*, vol. XXX(4), sec. EE, 106–114.
- Gruszecki T.M.**, 2013. Zwierzęta gospodarskie funkcjonalnym elementem środowiska przyrodniczego. *Przegląd Hodowlany*, 5.
- Gruszecki T.M.**, Bojar W., Junkuszew A., Szymanowski M., Ciesielczuk M., 2013. Slaughter value of domestic breed lambs managed under free-range system at valuable natural areas. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, XV(5), 94–96.
- Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Pięta M., Szymanowska S., Bojar W., Frydrych M., Greguła-Kania M., Patkowski K., Szymanowski M., Wiercińska K., 2013. Wartość rzeźna jagniąt z chowu masowego w województwie lubelskim. *Przegląd Hodowlany*, 3, 18–19.
- Lipecka Cz., Junkuszew A., Kuźmak J., **Gruszecki T.M.**, Kozaczyńska I., Olech M., Bojar W., Osiński Z., 2013. Influence of small ruminant lentivirus infection on reproductive traits in ewes. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 57(1), 15–18.
- Liśkiewicz M., **Gruszecki T.M.**, Greguła-Kania M., 2013. Quantitative and qualitative analysis of live sheep production from mass breeding system. Part II. Slaughter value of live sheep and analysis of determinants of sheep breeding sector functioning. *Annales UMCS*, XXXI(3), sec. EE, 18–26.
- Baruk A.I., Iwanicka A., **Gruszecki T.M.**, 2014. The chosen attitudes and behaviours of Polish final buyers related to niche food. [Wybrane postawy i zachowania polskich nabywców wobec żyw-

- ności niszowej]. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, XVI(4), 22–27.
- Baruk A.I., Iwanicka A., **Gruszecki T.M.**, 2014. Zachowania rynkowe nabywców finalnych a pochodzenie produktu. *Marketing i Rynek*, 8, 982–987.
- Olech M., Kubiś P., Lipecka Cz., Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, Kuźmak J., 2014. Presence of specific antibodies and proviral DNA of small ruminant lentiviruses in lambs in their first weeks of life. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 58, 507–511.
- Rokicki T., **Gruszecki T.M.**, Szymanowska A., 2014. Economic performance of sheep farms by example of lublin province. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, XVI(3), 254–258.
- Szymanowska A., Rokicki T., **Gruszecki T.M.**, 2014. Sheep production as an element of sustainable development of rural areas. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, XVI(5), 196–200.
- Gruszecki T.M.**, Pięta M., 2015. Nauka dla owczarstwa Lubelszczyzny. *Przegląd Hodowlany*, 4, 21–23.
- Greguła-Kania M., **Gruszecki T.M.**, Milewski S., Drozd L., Patkowski K., Czyżowski P., Goleman M., Tajchman K., Kondracki M., Szymanowska A., 2015. Analiza zróżnicowania genetycznego nowo wytworzonych populacji owiec i ras wyjściowych. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 11(4), 21–29.
- Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, Lipecka Cz., Dudko P., Bojar W., Bracik K., Kasha M., Greguła-Kania M., Wiercińska K., 2015. Analiza wzrostu jagniąt syntetycznych linii plenno-mięsnych BCP i SCP. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 11(2), 9–16.
- Kulik M., Warda M., **Gruszecki T.**, Tatarczak M., Patkowski K., 2015. Ocena zagrożeń i metod ochrony muraw kserotermicznych z klasy Festuco-Brometea w rezerwacie przyrody Stawska Góra. *Łąkarstwo w Polsce*, 18, 145–157.
- Lipiec A., **Gruszecki T.M.**, Warda M., Bojar W., Junkuszew A., Kulik M., Greguła-Kania M., 2015. Nutritional well-being of sheep

- under free-range grazing system on natural dry grasslands. *Medycyna Weterynaryjna*, 71(1), 41–45.
- Murawski M., Schwarz T., Grygier J., Patkowski K., Oszczyda Z., Jelkin I., Kosiek A., **Gruszecki T.M.**, Szymanowska A., Skrzypek T., Zieba D.A., Bartlewski P.M., 2015. The utility of nanowater for ram semen cryopreservation. *Experimental Biology and Medicine* (Maywood), 240, 611–617.
- Ognik K., **Gruszecki T.**, Patkowski K., Kostro K., 2015. Redox status in the blood of sheep in the perinatal period and during lactation. *Bulletin of the Veterinary Institute in Puławy*, 59(4), 557–562.
- Szymanowska A., Patkowski K., **Gruszecki T.M.**, Szymanowski M., Grela E.R., Mirosław M., 2015. Effect of alfalfa protein-xanthophyll concentrate (PX) dietary supplementation on ewe milk performance and offspring growth. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 11(4), 43–49.
- Warda M., Kulik M., **Gruszecki T.**, Lipiec A., Zubel M., 2015. „Walory przyrodnicze wybranych muraw psammofilnych w warunkach wypasu owiec w rezerwacie przyrody Kózki. *Łąkarstwo w Polsce*, 18, 229–239.
- Bojar W., Kucharska M., Ciach T., Paanik I., Korobowicz E., Patkowski K., **Gruszecki T.**, Szymanowski M., Rzodkiewicz P., 2016. In vivo performance of the experimental chitosan based bone substitute n advanced therapy medicinal product. A study in sheep. *Acta Poloniae Pharmaceutica – Drug Research. Pharmacology*, 73(1), 209–217.
- Florek M., Bojar W., Junkuszew A., Skąlecki P., Greguła-Kania M., Litwińczuk A., **Gruszecki T.M.**, 2016. Effect of vacuum ageing on instrumental and sensory textural properties of lamb muscles *Annals of Animal Science*, 16(2), 601–609.
- Florek M., Junkuszew A., Greguła-Kania M., Bojar W., Kaliniak A., Bracik, Krupa K.P., **Gruszecki T.M.**, 2016. Effect of heat temperature on heme iron concentration, cooking loss and colour of lamb meat. *Animal Science Papers and Reports*, 34(3), 257–268.
- Futa B., Patkowski K., Bielińska E.J., **Gruszecki T.M.**, Pluta M., Kulik M., Chmielewski Sz., 2016. Sheep and horse grazing in large-scale

- protection area and its positive impact on chemical and biological soil properties. *Polish Journal of Soil Science*, 49(2), 111–122.
- Gruszecki T.M.**, Lipecka Cz., Szymanowska A., Junkuszew A., Patkowski K., Greguła-Kania M., Bojar W., Dudko P., 2016. Owce syntetycznych linii BCP i SCP w praktycznej hodowli i doświadczalnictwie. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 12(4), 19–31.
- Junkuszew A., Dudko P., Bojar W., Olech M., Osiński Z., Greguła-Kania M., **Gruszecki T.M.**, Kuźmak J., Czerski G., 2016. Risk factors associated with small ruminant lentiviruses in eastern Poland sheep flocks. *Preventive Veterinary Medicine*, 127, 44–49.
- Szczepaniak K., Grzybek M., Tomczuk K., Dudko P., Junkuszew A., Bojar W., **Gruszecki T.M.**, Wiercińska K., Kasha M.M.M., 2016. A comparison of the prevalence of gastrointestinal parasites in sheep from the indoor and outdoor management system. *Annales UMCS Agricultura*, XXXIV(2), 23–27.
- Szwaczkowski T., Greguła-Kania M., Stachurska A., Borowska A., Jaworski Z., **Gruszecki T.M.**, 2016. Inter- and intra-genetic diversity in the Polish Konik horse: implications for the conservation program. *Canadian Journal of Animal Science*, 96(4), 570–580.
- Szwaczkowski T., Stachurska A., Greguła-Kania M., Borowska A., Jaworski Z., **Gruszecki T.M.**, 2016. Inter and intra genetic variability in Polish Konik Horse: implications for conservation program. *Canadian Journal of Animal Science*, 96, 2–12.
- Warda M., Kulik M., **Gruszecki T.M.**, 2016. The impact of intensive sheep grazing in the spring on the vegetation of xerothermic grasslands in Stawska Góra nature reserve. *Ecological Questions*, 23, 43–50.
- Bielińska E.J., Futa B., Chmielewski Sz., Patkowski K., **Gruszecki T.M.**, 2017. Quantification of biodiversity related to the active protection of grassland habitats in the eastern Lublin region of Poland based on the activity of soil enzymes. *Polish Journal of Soil Science*, 50(1), 55–62.
- Bielińska E.J., Patkowski K., Futa B., **Gruszecki T.M.**, 2017. Wpływ wypasu na środowisko glebowe – założenia projektu. *Wiadomości Zootechniczne*, 55(5), 185–189.

- Bojar W., Gruszecki T.M., Junkuszew A., Dudko P., Greguła-Kania M., Szczepaniak K., Studzińska M., Roczeń-Karczmarz M., Tomczuk K., Le Scouarnec J., Milerski M., 2017. Wpływ suplementacji diety preparatem zawierającym olejki eteryczne z *Origanum vulgare* (Lamiaceae) i *Citrus* spp. (Citraceae) w aspekcie profilaktyki inwazji pasożytów przewodu pokarmowego owiec. *Medycyna Weterynaryjna*, 73(11), 694–697.
- Czyżowski P., Tajchman K., Drozd L., Gruszecki T.M., 2017. Rola gospodarki łowieckiej w kształtowaniu bioróżnorodności. *Wiadomości Zootechniczne*, 55(5), 198–202.
- Gruszecki T.M., Warda M., Kulik M., Junkuszew A., Patkowski K., Bojar W., Tomczuk K., Greguła-Kania M., Dudko P., Bielińska E.J., Drozd L., Szczepaniak K., Szymanowska A., Szymanowski M., Wiercińska K., Krupiński J., 2017. Wypas owiec sposobem ochrony różnorodności zbiorowisk roślinnych w cennych przyrodniczo siedliskach. *Wiadomości Zootechniczne*, 55(5), 177–184.
- Junkuszew A., Dudko P., Bojar W., Tomczuk K., Szczepaniak K., Le Scouarnec J., Milerski M., Gruszecki T.M., 2017. Wpływ różnych metod profilaktyki przeciw pasożytniczej na wartość ekonomiczną produkcji w stadach owiec. *Medycyna Weterynaryjna*, 73(11), 708–712.
- Junkuszew A., Dudko P., Gruszecki T.M., Bojar W., Milerski M., Le Scouarnec J., Szczepaniak K., Studzińska M., Demkowska-Kutrzeпа M., Tomczuk K., 2017. Porównanie skuteczności albendazolu i lizawki zawierającej olejki eteryczne w profilaktyce przeciw pasożytniczej owiec. *Medycyna Weterynaryjna*, 73(11), 717–720.
- Krupiński J., Bugno-Poniewierska M., Gruszecki T.M., Gurgul A., Mikosz P.M., Litwińczuk Z., Smorąg Z., Żmija J., 2017. Kierunki wykorzystania oraz ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich w warunkach zrównoważonego rozwoju. *Wiadomości Zootechniczne*, 55(5), 3–13.
- Kulik M., Warda M., Król A., Oleszek M., Lipiec A., Gruszecki T.M., Bojar W., 2017. Total protein and macroelement content in selected psammophilous grassland species under free-range sheep grazing in Kózki Nature Reserve. *Journal of Elementology*, 22(1), 183–193.

- Ognik K., Patkowski K., **Gruszecki T.M.**, Kostro K., Cholewińska E., 2017. Blood antioxidant potential in growing lambs of synthetic SCP line. *Small Ruminant Research*, 149, 73–76.
- Szponder T., Wessely-Szponder J., Świeca M., Smolina A., **Gruszecki T.**, 2017. The combined use of ozone therapy and autologous platelet-rich plasma as an alternative approach to foot rot treatment for sheep. A preliminary study. *Small Ruminant Research*, 156, 50–56.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Kołodziej Z., Mirosław M., 2017. Koza sandomierska – próba restytucji. *Wiadomości Zootechniczne*, 55, 2(293), 3–8.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Miduch A., 2017. Profil metaboliczny krwi koźląt żywionych w okresie odchowu przy matkach mieszańką z dodatkiem koncentratu białkowo-ksantofilowego PX z lucerny. *Roczniki Naukowe Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego*, 13(1), 21–31.
- Szymanowska A., Miduch A., **Gruszecki T.M.**, Greguła-Kania M., Greła E.R., 2017. Goat kid slaughter value and muscle quality after dietary supplementation with an alfalfa protein-xanthophyll concentrate. *Archiv fur Tierzucht*, 60(4), 419–425.
- Tomczuk K., Szczepaniak K., Grzybek M., Studzińska M., Demkowska-Kutrzepa M., Roczeń-Karczmarz M., Łopuszyński W., Junkuszew A., **Gruszecki T.**, Dudko P., Bojar W., 2017. Pasożyty wewnętrzne saren Nadleśnictwa Lubartów w badaniach sekcyjnych. *Medycyna Weterynaryjna*, 73(11), 726–730.
- Bielińska E.J., Patkowski K., Futa B., **Gruszecki T.M.**, 2018. Wpływ wypasu na środowisko glebowe – założenia projektu. *Wiadomości Zootechniczne*, 55, 185–188.
- Czyżowski P., Tajchman K., Drozd L., **Gruszecki T.M.**, 2018. Rola gospodarki łowieckiej w kształtowaniu bioróżnorodności. *Wiadomości Zootechniczne*, 55, 198–202.
- Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., 2018. Projekt BIOSTATEG – nowe rozwiązania dla zwierząt i środowiska. *Medycyna Weterynaryjna*, 74(8), 483.
- Gruszecki T.M.**, Olech M., Kuźmak J., Bagnicka, Szymanowska A., Szczepaniak A., Greguła-Kania M., Tomczuk K., Bojar W., 2018.

- Występowanie CAEV w stadach kóz wschodniej Polski. *Medycyna Weterynaryjna*, 74(8), 536–539.
- Kulik M., Warda M., Lipińska H., Wylupek T., Baryła R., Harkot W., Ćwintal H., Urban D., **Gruszecki T.**, Patkowski K., 2018. Rzadkie gatunki roślin cennych siedlisk przyrodniczych w województwie lubelskim. *Łąkarstwo w Polsce*, 21, 97–117.
- Szczepaniak K., Studzińska M., Junkuszew A., Łojczyk-Szczepaniak A., **Gruszecki T.M.**, Demkowska-Kutrzepa M., Milerski M., Drozd L., Karpiński M., Tomczuk K., 2018. Dynamika przebiegu kokcydiozy u jagniąt w alkierzowym systemie hodowli. *Medycyna Weterynaryjna*, 74(8), 507–511.
- Tomczuk K., Szczepaniak K., Demkowska-Kutrzep M., Roczeń-Karczmarz M., Junkuszew A., **Gruszecki T.M.**, Drozd L., Karpiński M., Studzińska M., 2018. Występowanie pasożytów wewnętrznych bydła w zróżnicowanych systemach hodowli w Polsce południowo-wschodniej. *Medycyna Weterynaryjna*, 74(8), 501–506.
- Greguła-Kania M., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., Juszcuk-Kubiak E., 2019. Association of CAST gene polymorphism with carcass value and meat quality in two synthetic lines of sheep. *Meat Science*, 154, 69–74, DOI: 10.1016/j.meatsci.2019.04.007.
- Gruszecki T.M.**, Junkuszew A. (red.), 2019. Rasy rodzime w ochronie przyrody i produkcji żywności prozdrowotnej. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin.
- Głowacka A., **Gruszecki T.**, Szostak B., Michałek S., 2019. The response of common bean to sulphur and molybdenum fertilization. *International Journal of Agronomy*, DOI: 10.1155/2019/3830712.
- Kulik M., Patkowski K., Warda M., Lipiec A., Bojar W., **Gruszecki T.M.**, 2019. Assessment of biomass nutritive value in the context of animal welfare and conservation of selected Natura 2000 habitats (4030, 6120 and 6210) in eastern Poland, *Global Ecology and Conservation*, doi.org/10.1016/j.gecco.2019.e 00675.
- Patkowski K., Ognik K., Kulik M., Greguła-Kania M., **Gruszecki T.M.**, 2019. Wpływ genotypu oraz miejsca wypasu owiec na wskaźniki hematologiczne oraz redox krwi [Effect of sheep's genotype and grazing site on haematological and redox status

- indicators]. *Medycyna Weterynaryjna*, 75(8), 502–509, DOI: 10.21521/mw.6229.
- Patkowski K., Pluta M., Lipiec A., Greguła-Kania M., **Gruszecki T.M.**, 2019. Foraging behavior patterns of Sseep and horses under a mixed species grazing system. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 22(4), 357–363, DOI: 10.1080/10888705.2018.15225.
- Szymanowska A., **Gruszecki T.M.**, Junkuszew A., 2019. Koza sandomierska – rodzima rasa Niziny Nadwiślańskiej. *Wiadomości Zootechniczne*, 57(3), 49–54.

PODRĘCZNIKI I SKRYPTY

- Kalinowska Cz., **Gruszecki T.**, 1994. Przewodnik do ćwiczeń z hodowli owiec. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Lublinie, Lublin.
- Gruszecki T.**, Knapik J., Rant W., 1995. Intensywna produkcja jagniąt. Rozdział: Metody oceny jagniąt rzeźnych. Wydawnictwo FAPA, IZ, Kraków.
- Słownik terminologii zootechnicznej (angielski, polski, rosyjski, łacina) (**Gruszecki T.** – współautor), 1995. Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Warszawa.
- Borys B., Chudzicka M., **Gruszecki T.**, Kryński A., Komorowska D., Kuczek L., Lisiak D., Niżnikowski R., Pompa-Roborzyński M., Strzelecki J., Wójtowski J., Vaucoret M., 2003. Poradnik dla rolników – producentów jagniąt rzeźnych. *Twigger Conferences*.
- Szostak B., **Gruszecki T.M.** (red.), 2004. Podstawy hodowli i produkcji zwierzęcej. Wyd. AR w Lublinie, Lublin.
- Hodowla, chów i użytkowanie owiec, pod red. R. Niżnikowskiego (**Gruszecki T.M.** – współautor), 2011. *Wiś Jutra*, Warszawa.
- Gruszecki T.M.**, Szymanowska A., 2013. Hodowla i użytkowanie kóz. W: *Chów i hodowla zwierząt* pod red. T. Szulca. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Gruszecki T.M.**, Szymanowska A., 2016. *Kozy*. W: *Hodowla zwierząt* pod red. T. Szulca. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.

Zellitsch W., Lipiec A., Jankowski J., Jeroch H. (red.), 2018. Ekologiczne żywienie zwierząt. (Gruszecki T.M. – współautor rozdziału: Owce i kozy w rolnictwie ekologicznym). Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.

DOCTORES A PROFESSORE
TOMASZ MARIA GRUSZECKI PROMOTI

Tadeusz Szulc, tytuł doktora *honoris causa* – Uchwała Senatu Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, 25 VI 2008.

Marek Szymanowski: „Badania nad współzależnością pomiędzy przyżyciowymi pomiarami ultrasonograficznymi a wartością rzeźną owiec”. Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Zootechniczny, 1998.

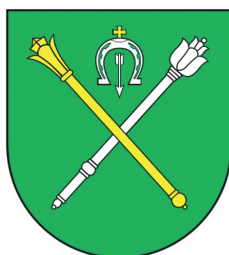
Jarosław Adam Markiewicz: „Ocena wyników odchowu i tuczu jagniąt utrzymywanych na pastwiskach nizinnych”. Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, 2003.

Andrzej Junkuszew: „Genetyczne i środowiskowe uwarunkowania jakości jagnięciny ze szczególnym uwzględnieniem kwasów tłuszczowych”. Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, 2003.

Monika Greguła-Kania: „Polimorfizm genu kalpastatyny (CAST) a wybrane parametry użytkowości mięsnej jagniąt”. UMCS w Lublinie, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, 2011.

Marcin Józef Liśkiewicz: „Analiza ilościowa i jakościowa jagniąt rzeźnych z chowu masowego na Lubelszczyźnie”. Akademia Rolnicza w Lublinie, Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, 2012.

*DOCTORES HONORIS CAUSA
UNIVERSITATIS STUDIORUM NATURALIUM
POSNANIENSIS*

WYŻSZA SZKOŁA ROLNICZA

- 1960 prof. dr Edmund Malinowski
1969 prof. dr Kazimierz Boratyński
prof. dr hab. Eugeniusz Pijanowski
1970 prof. dr Erik Hjalmar Akerberg
prof. dr Felicjan Dembiński
1971 prof. dr Aleksander Nikolajewicz Piesocki

AKADEMIA ROLNICZA I AKADEMIA ROLNICZA IM. AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO

- 1973 prof. dr hab. Ryszard Manteuffel
1975 prof. dr Waław Leonowicz Kretowicz
1976 prof. Helena Nieć
prof. dr Wasilij Fiedorowicz Wierziłow
1979 prof. dr hab. Jerzy Korohoda
1982 prof. dr hab. Tadeusz Perkitny
1983 prof. dr hab. Antoni Rutkowski
prof. dr Jan Ślaski
1984 prof. dr hab. Stefan Alexandrowicz
1985 prof. dr hab. Szczepan Pieniżek
prof. dr hab. Lucjan Królikowski

- prof. dr Władysław Węgorek
1987 prof. dr hab. Wincenty Pezacki
1989 prof. dr hab. Kazimierz Gawęcki
prof. dr Walter Bushuk
prof. dr inż. Adolf Priesol
prof. zw. dr Stanisław Bujak
prof. zw. dr hab. Tadeusz Wojtaszek
1990 prof. dr Zygmunt Ruszczyk
1991 prof. dr John D. Nalewaja
prof. dr hab. Zygmunt Hryniewicz
prof. dr Walter Liese
1992 prof. zw. dr hab. Bohdan Kielczewski
prof. dr Theodore Thomas Kozłowski
1994 prof. zw. dr hab. Wiesław Grochowski
prof. Leo C.A. Corsten
1995 prof. zw. dr Jerzy Pawełekiewicz
1996 prof. zw. dr Karol Mańka
1997 dr Alina Surmacka-Szcześniak
1998 prof. zw. dr hab. Tadeusz Caliński
2001 prof. Regina Elandt Johnson
prof. dr Gerard F. Stranzinger
prof. dr hab. Andrzej Jerzy Szujecki
2002 prof. dr hab. Andrzej Bogusław Legocki
2004 prof. dr hab. Ryszard Babicki
2005 prof. dr hab. Tadeusz Hołubowicz
2007 prof. dr hab. Dorota Jamroz
prof. zw. dr hab. Andrzej Grzywacz

UNIwersytet Przyrodniczy

- 2010 ks. prof. dr hab. Michał Heller
prof. dr hab. Rudolf Michałek
- 2011 prof. dr Johannes A.M. van Arendonk
- 2013 prof. dr hab. Ludwik Malendowicz
- 2014 prof. dr hab. Andrzej Jaworski
- 2015 prof. dr hab. Stefan Pruszyński
prof. dr hab. Klaus Peter Brüssow
prof. dr hab. Zdzisław Targoński
- 2016 prof. dr hab. Wojciech Budzyński
- 2018 ks. kard. Zenon Grocholewski
- 2019 prof. dr hab. Hubert Hasenauer
- 2019 prof. dr hab. Roman Przybylski
- 2019 prof. David L. Wright
-
- 2022 prof. Tomasz Maria Gruszecki

INDEX RERUM

RECTORIS MAGNIFICI ORATIO

» 7 «

DECANI SPECTABILIS ORATIO

» 13 «

LAUDATIO A PROMOTORE HABITA

» 21 «

DOCTORIS HONORIS CAUSA LECTIO

» 33 «

APPENDIX

» 49 «

CURRICULUM VITAE

» 51 «

INDEX COMMENTATIONUM SELECTARUM

» 54 «

DOCTORES A PROFESSORE

TOMASZ MARIA GRUSZECKI PROMOTI

» 76 «

DOCTORES HONORIS CAUSA

UNIVERSITATIS STUDIORUM NATURALIUM POSNANIENSIS

» 77 «

Publikacja powstała
z okazji nadania Doktoratu Honorowego
Profesorowi Tomaszowi Marii Gruszeckiemu
przez Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Teksty opracowała redakcyjnie Paulina Kaczmarek
Tłumaczył na język łaciński
prof. dr hab. Ignacy Lewandowski
Graficznie książkę opracował Jacek Grześkowiak
Tekst złożony czcionką American Garamond
w firmie Scriptor został wydrukowany i oprawiony
w Zakładzie Graficznym Uniwersytetu Przyrodniczego
w Poznaniu

Na okładce i wewnątrz publikacji wykorzystano ilustracje
z portalu pixabay

ISBN 978-83-67112-93-2